

NYITRAMEGYEI SZEMLE

POLITIKAI, TÁRSADALMI, SZÉPIRODALMI ÉS KÖZGAZDASÁGI HETILAP.

Megjelen vasárnaponként.

Előfizetési árak: Egész évre 10 kor., fél évre 5 kor., negyed évre 2 kor. 50 fill. — Községeknek, körjegyzőknek és tanítóknak 8 kor. Egyes szám ára 20 fillér.

Felelős szerkesztő és laptulajdonos:

Dr. Tóth János.

Társ szerkesztő: **Dr. Franciscy Lajos.**

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Papnevelde-utca 9 szám.

Hirdetési árak: Egy háromhasábos petitsor ára 16 fill. Többszöri közlésnél árkedvezmény.

Hivatalos hirdetések 100 szóig 4 kor., minden további szó 4 fill.

Autonomia és vagyon-ellenőrzés.

Megdönthetetlen, a magánjogban gyökeredző és hazai törvényeink által is elismert elv az, hogy az egyházi javak feletti rendelkezés joga magát az egyházat illeti meg.

Ennélfogva az egyház tartozik gondoskodni az egyházi vagyon kezeléséről, tartozik gondoskodni a vagyonkezelés ellenőrzéséről, a vagyonjövödelmének azokra a célokra való felhasználásáról, melyeket a kánonjog szabályai, adománylevelek, alapítási okmányok, különféle jogszerű intézkedések és előírások megjelölnek. Minden az egyházi vagyon állagát, kezelését, gyümölcsötetését érintő intézkedés, a felügyelet és ellenőrzés mérvének megállapítása az egyház jogköréhez tartozik.

Ennek a szilárd, megingathatatlan elvnek a kifolyása az, hogy a kegyuraknak összes jogai, melyeket ők az egyházi vagyon felett bírnak, az egyház adományozásából erednek, minél fogva azok a jogok a kánonjogban, vagy más egyházi eredetű jogforrásokban vannak meghatározva, szabatosan körülírva.

Nálunk Magyarországon az apostoli király mint főkegyúr, az egyházi vagyonnak azon része felett, mely királyi adományozásból származik, az ellenőrzés jogát gyakorolja. Ez okból a nagyobb egyházi javadalmak állagában, sőt a vagyonkezelés rendszerében is csak királyi engedéllyel szabad változtatást eszközölni. Ezen javadalmak vagyonának átváltoztatása, tőkéknek ingatlanba való fektetése, tőkék felhasználásával járó nagyobb építkezések foganatosítása, ingatlanok vásárlása, eladása, elcserelése és bérbeadása a király jóváhagyását teszik szükségessé.

Ezt az ellenőrzési jogot Ő Felsége ez idő szerint a kultuszminiszter által gyakorolja, mert nem lévén még megszervezve nálunk a katolikus egyház önkormányzata, nincs is olyan közeg, akit a király az említett ellenőrzési jog gyakorlásával megbízhatna. Az 1848: III. trvcikk ugyanis azt az egész végrehajtó hatalmat, melyet eddig a király az udvari kancellária és a helytartó tanács által gyakorolt, a miniszterium hatáskörébe utalta. Így került sok más egyházi ügygel együtt az apostoli királyt, mint főkegyúrt megillető vagyonellenőrzési jog is a kultuszminiszter befolyása alá.

De minthogy az a helyzet, melyet a magyar katolikus egyházra nézve az 1848: III. t.-cikk létesített, csak ideiglenes, amint ezt az azóta lefolyt autonomiai mozgalmak legvilágosabban bizonyítják, mert hiszen ezek a mozgalmak éppen az idézett tvcikk folytán keletkezett helyzet szabályozására, az összekuszált egyházi viszonyok rendezésére indítottak meg és mint ilyenek az apostoli király rendeletein és az időszertint kormányok hozzájárulásán alapultak, nagyon következetes eljárás az, ha a magyar katolikus egyház a vagyonellenőrzési jogot is az önkormányzat számára követeli.

Az 1871-iki kongresszusi munkálat tényleg olyan rendelkezést iktatott be az önkormányzati szervezetbe, mely az autonomiának az egyházi javak felett széles körű ellenőrzési jogot biztosít. Elrendeli ugyanis az a munkálat, hogy az országos katolikus gyűlés az egyházi javaknak és alapoknak, valamint az összes katolikus alapítványoknak helyes és célszerű kezeléséről részint közvetlenül saját közegei által, részint a javadalmak és kezelők irányában gyakorlandó ellenőrzés érvényesítésével gondoskodik. Ez a rendelkezés

különösen azért érdemel figyelmet, mert kiterjeszkedik az egész egyházi vagyonra, kivéve a plebániái javadalmakat, melyekre nézve az espereskerületi tanácsnak tartott fenn a munkálat némi felügyeleti jogot. Kiterjeszkedik tehát ez említett rendelkezés nemcsak az alapítványi vagyonra, a válás, tanulmányi, egyetemi és egyéb alapokra, melyek jelenleg a kultuszminiszter kezelésében vannak, hanem az érseki, püspöki és káptalani javadalmakra is.

Részünkről az 1871-iki munkálatnak említett rendelkezését jogi és célszerűségi szempontokból egyaránt helyesnek tartjuk. Jogi szempontból mi sem természetesebb, mint hogy az önkormányzat, mely ha létesül, egyik tagját képezi az egyház külső szervezetének, befolyást gyakoroljon az érseki, püspöki és káptalani javak állagának fentartására, ezen javak kezelésére, arra az egész gazdálkodási rendszerre, melyet a javadalmak ezen a birtokokon meghonosítottak. A kánonjog elvei szerint ugyanis, melyek a mi közjogunkba is átszármaztak, az érseki, püspöki és káptalani javak — tágabb értelemben az összes egyházi javak — tehát még a plebánosok javadalmai is — először a javadalmak fentartására, második sorban pedig vallási, iskolai és jótékonyági célokra rendeltetnek.

A kánonjog, királyi rendeletek, az alapítók szándéka feltétlenül biztosítják ezen javakra nézve az illető javadalmaknak a haszonélvezeti jogot, biztosítják a kezelési jogot is, de egyúttal megterhelik őket a kötelezettséggel, hogy ezen javak csorbitatlan épségben fentartassanak, jövedelmök pedig rendeltetésöknek megfelelően használtassék fel, a megjelölt célokra fordítottassék. És itt van úgy a kánonjognak, mint a mi közjogunk-

A „NYITRAMEGYEI SZEMLE” TÁRCÁJA.

A gyermek.

Irta: **Jules Lemaitre.**

Loisel ur és neje szerény, de elég kényelmes háztartást vittek Párisban. Loisel ur tanár volt egyik városi iskolában, igen kedves modoru, szorgalmas ember, a ki bálványozta feleségét. Loiselné asszonyság kiskereskedő leánya volt, igen élénk és okos asszonyka. A férjének háromezeröttszáz frank évi jövedelme volt. A házaspár a hatodik emeleten lakott a Place du Throne közelében.

Loiselné asszonyság sajátkezűleg szabta és varrta a ruháit s mindig izlésesen öltözködött. Évenként négyszer-öttször színházba mentek s minden hétfőn zenét hallgattak. Azonkívül rendes sétákat tettek Páris környékén. A szükségeseket soha meg nem vonták maguktól, fölösleges holmikra sohasem költöttek s imitt-amott félre is tettek valamit.

Egy szép napon Loiselné asszonynak fia született. A fiatal asszony huszonnégy órán keresztül élet és halál között lebegett. De a mikor odavitték hozzá fiacskáját, Loiselné halvány arcán

boldog mosoly villant meg. — Szép fiu, mondta a boldog anya. György legyen a neve és kísérje őt a szerencse.

Másnap Loiselné állapota rosszabbra fordult. Az orvos kijelentette, hogy esetleg megmenekül, de semmiesetre sem engedheti meg, hogy maga táplálja a gyermekét. Az újszülött gyöngye volt s nem látszott bátorságosnak, hogy tehéntejen neveljék. Ennélfogva vagy dajkát kellett fogadni a házba, vagy pedig ápolásba kellett adni falura. Egyéb választást nem tehettek. Dajkát azonban semmiesetre sem fogadhattak föl. Hetven frankon alul nem lehet kapni s ennyit Loisel ur nem áldozhatott. Azonfelül a lakás is szűk volt s ha dajkát fogadnak, ki kellett volna hurcolkodniok. Ez pedig Loisel urat anyagilag okvetlenül tönkreteszi, különösen ha hozzáteszszük, hogy Loiselné betegsége is már nagy pénzbe került. Ennélfogva elhatározták, hogy falura adják a gyermeket. A falusi levegő sem lesz ártalmára a kicsikének.

Loisel ur ennélfogva dajka után nézett s talált is egy kövér, pirospozsgás teremtést, a ki megtetszett neki. Boulard Rozália egy kis faluban lakott, husz mértföldnyire Páristól. A férje fuvaros volt s házasságukat két gyermekkel áldotta az ég. Az idősebbik nyolc esztendő volt, a fiatalabbik tizenégy napos. Boulardnének kitűnő

bizonyítványai voltak. Loiselné asszony mindenáron látni akarta azt a nőt, a kire rábizza a gyermekét.

— Nemde, vigyázni fog a kicsikére?

Boulardné csakugy áradozott az ígéretektől.

— Oh asszonyom, egészen nyugodt lehet. Az egész környéken jól ismernek engem. Tudakozódjék csak felőlem... Inkább a magam gyermekét hanyagolnám el... Már én ilyen vagyok... Ha már az ember elvállal valamit, hát tegye meg tisztességgel... Nemde, asszonyom? Szegény kicsike... Már most is szeretem...

Loiselné asszony el volt ragadtatva. Átadták Boulardnének a gyermek fehéreneműjét, ajándékoztak neki egy új merinó-ruhát s Loiselné asszony százszor is emondta, hogy ezt a ruhát még két esztendeig is viselhette volna.

— Még alig volt rajtam, mondotta a derék asszony. Egy kis igazítást tehet majd rajta, mert soványabb vagyok, mint maga. Különben a ruhát ki lehet eresztetni.

Rozália azt sem tudta, hova legyen a nagy hálálkodástól.

— Oh milyen jó ön, asszonyom. Ne féljen, majd vigyázok én a fiucskára.

A válás pillanatában Loiselné asszony magához szorította a kis Georges-ot, megcsókolta

nak az a sarkpontja, melyre az önkormányzat támaszkodik, midőn az említett javak felett ellenőrzési jogot állapít meg a maga számára. Mert ha egyszer ezeknek a javaknak olyan rendeltetések is van, mely a javadalmak akaratától független, akkor kell magában az egyházban léteznie egy közegnek, mely e javak jövedelmének rendeltetészerű felhasználását ellenőrzi.

Ilyen közeg pedig ott, ahol autonomia van, nem lehetnek az egyházi hatóságok, hanem ezek és az önkormányzat együttesen, mert hiszen az önkormányzatnak éppen az a lényege, hogy abban az egyházi hatóságok saját jogkörüket a világi vonatkozású ügyekben a hivatással megosztják.

Megokolthatnánk még célszerűségi szempontokból is azt a rendelkezést, mely az önkormányzatnak az összes egyházi vagyon felett ellenőrzési jogot állapít meg. Ettől azonban most el kell tekintenünk, hogy feltűntethessük, mily erőltet, gyarló e tekintetben is az a javaslat, melyet a 27-es bizottság a mostani kongresszus elé terjesztett. Ez a javaslat ugyanis, miután az igazgató tanácsnak felügyeleti és ellenőrzési jogát a vallás és közoktatásügyi miniszter által kezelt katolikus alapok és alapítványok jószágainak állapotára és kezelésére nézve megállapítja, a többi egyházi javakra vonatkozólag a 157-ik §-ban csak annyit határoz meg, hogy az érseki vagy püspöki javadalmak életében a javak állagának csonkítatlan épségben tartását az igazgató tanács megbízottai által ellenőrzi, észlelt hiányok esetén pedig ő felségéhez felterjesztést intéz.

Erőltet és hiányos ez a rendelkezés két okból. Először azért, mert az ellenőrzést a javak állagának épségben tartására szorítja, és nem terjeszti ki azt a kezelésre is, pedig éppen a kezelés az, melynek célszerű és helyes voltától függ azoknak a katolikus közcéloknak az elérése, melyeknek előmozdítására rendeltettek az egyházi javak. Másodszor erőltet és hiányos az említett rendelkezés azért is, mert kihagyja az önkormányzat ellenőrzési jogköréből a káptalani javakat. Pedig ezen javak is a mellett, hogy az illető javadalmak ellátásához az anyagi eszközöket szolgáltatják, meg a katolikus közcéloknak is elidegeníthetetlen örökséget képezik. Éppen azért nem lehet az egyházra nézve közömbös az, hogy ezen javak állaga vajjon fentartatik-e, és hogy azok miképp kezeltenek.

A katolikus önkormányzatnak erőt ad, iránta érdeklődést kelt, magának az egyházi vagyonnak pedig biztosságot nyújt az, ha a vagyon ellenőrzési jog, az önkormányzat lényegének megfelelő széles körre terjesztetik ki.

hosszan, mintha csak lelkét akarta volna a gyermekbe lehelni s azután két nagy könnyesepp futott le sápadt, beteg orcáin.

Loisel ur kikísérte Rozáliát a pályaudvarra s miután visszajött, így szólt a feleségéhez:

— Az asszony igen rokonszenves teremtes s azt hiszem, kicsikénneknek jó dolga lesz nála.

Loiselné asszonyt a gyermekétől való elválás annyira megrendítette, hogy a következő napokon állapota mindinkább rosszabbodott. Heves láz gyötörte s a doktor komoly veszedelemtől tartott. Szerencsére a válság elmúlt s Loiselné asszony felegyült. De még mindig a szobát kellett őriznie. Pedig hogy szeretett volna a fiacskájához utazni! Azzal kárpótolta magát, hogy egy gyönyörű ruháskát varrt Georges számára, finom himzessel, rózsaszínű szalagokkal s el is küldte Boulardné címére.

Rozália ferje minden héten irt. A levélben rendszeren csak ennyi állott:

— Megragadom a tollat, hogy értesítem önt, hogy a gyermek jól érzi magát. Folyton erősödik, úgy, hogy nagysád rá sem ismerne.

Rendszeren „Pótlek“-ot is kért, hogy cukrot és szappant vehessen a gyermek számára.

— Minden olyan drága! Nagysád nem is tudja, mi minden kell egy gyermek felneveléséhez.

Tisztújítási jegyzetek.

III.

Az új főispán a „tisztelőbeli“-ek kinevezési jogával is elt és itt is erős botlásokat követett el. Ő ugyan kinevezheti tiszteletbelinek azt, a kit akar, mert joga korlátlan, mely senkinek befolyásától nem függ. A közönség ezekkel a tiszteletbeli urakkal nem is igen foglalkozik, mert az csak üres sallang. De annyit mégis mindenki föltételez, hogy ne csak saját tetszését, hanem a valódi érdemeket is vegye figyelembe a főispán.

Kinevezte tiszteletbeli főszolgabírónak Czocher Kálmánt. Hát ez bizony nem érdemelte meg. S minthogy köztudomás szerint Czocher Kálmán nagy kortese volt a főispán sógorának dr. Rudnyánszky Bélának, az a kinevezés éppen most volt a legidőszertlenebb. S ha más érdeméről lett volna szó, akkor mind a 15 szolgabíró ugyanolyan joggal lett volna kinevezhető, mert a többien is voltak olyan jók, mint Czocher Kálmán.

Kinevezte tiszteletbeli főorvosnak dr. Munnels Lajos Nyitra városi orvost, a ki a megyei életben soha részt nem vett, és semmiféle érdemeket nem szerzett. S így ez csak azért történhetett, mert a főispánnak így ajánlották az alispán, a ki dr. Munnels-nek kebelbarátja, és a polgármester, a ki annak hivatali főnöke. No de ezek még nem érdemek.

Hol maradtak dr. Fodor Kálmán, dr. Pákh Miklós, dr. Travník József, dr. Paalik Sándor, dr. Fridrich Alajos, és még mások valódi közszolgálati megyei érdemei, kikkel dr. Munnels nem is versenyezhet?

Kinevezte tiszteletbeli főügyésznek dr. Szulyovszky Dezsőt, a ki még sokkal fiatalabb, mintsem hogy bokros érdemei lehetnének, s a ki tényleg az ügyvédi gyakorlatot alig folytatja. Maga azon tény, hogy valaki országgyűlési képviselő, még nem elegendő érdem arra, hogy a megye tiszteletbeli főügyészévé legyen.

A tiszteletbeli főügyészek és ügyészek kinevezésénél a főispán nagy figyelemre méltatta a helybeli pénzügyeseket, a mit a mi agráriusaink mindjárt a mercantilisták befolyásának, s a főispán mercantilisták hajlamainak tulajdonítani voltak készek, de mi azt hisszük az egészen a véletlen játéka, hogy:

1. a nyitrai takarékpénztárnak igazgatóság elnöke is és ügyvédje is, tiszteletbeli főügyész lett.

2. a nyitrai iparbanknak igazgatósági elnöke állandó főügyészi helyettes lett, ügyvédje pedig tiszteletbeli ügyész;

Loisel ur öt frankot küldött pótlek címen s még ezenfelül hálás köszönetet is nyilvánította. E közben azonban viszonyaik egyre bonyolultak. A fiatal asszony betegsége sokat főiemesztett, azonkívül szolgálat is kellett fogadniok, mert Loiselné asszony még nem bírta a munkát. Így esett aztán, hogy utazásuk is folyton elhalasztódott, noha Loiselné asszony már szinte beteg volt a gyermeke után való vágyakodástól.

* * *

Oh, mennyi könnyet ontott volna a szegény asszony, ha véletlenül megtudja, miként bannak az ő edes magzatával!

Rozália alapján véve nem volt rossz asszony, de a maga gyereket mégis előbore valónak tartotta, mint a kis Georges-ot. A szegény fiúcskát tehéntejjel táplálták s neha ez a tej még friss sem volt. Azonkívül Rozália asszony a Georges finom ruháit a maga fiacskájára adta s úgy talalta, hogy a fiának e ruhák igen jól illenek. A kis Georges, talán megsejtven ez igazságtalanságot, néha irgalmatlanul visitott s ilyenkor Rozália asszony így szólt:

— El nem hallgatsz, te párisi! Totor, vidd ki a mezőre.

3. a nyitrai kereskedelmi és hitelintézet igazgatója tiszteletbeli ügyész, ügyvédje pedig tiszteletbeli főügyész lett.

Nagyon kedvezően fogadta a publikum egy főispánnak megnyitót, mint az alispánnak lemondót, és új székfoglaló beszédeit. Mindketten okosan és tartalmasan beszéltek. Markhot beszédeiben megvolt nemcsak az önértetes erély, hanem a csipés, sőt fenyegetés is. S qualificálva volt már lapunk akkori számában, milyen volt Mérey Lajos szónoklata. Ez utóbbiról elismerte mindenki, hogy minden tekintetben kifogástalan volt; följemelkedett a subjectiv kérdéseken, és objectiv eszmemenete egyaránt szólott az észhez és a szívhez. Nem keltett dissonantiát senkiben, és így nem is lehetett oka annak, hogy miatta ne indítványoztassék a tisztújító közgyűlésen elhangzott magvas beszédeknek jegyzőkönyvi megörökítése.

Kérdés már most, miért történt Nyitra megye restauracionális közgyűlésén először, hogy sem a főispánnak, sem az alispánnak beszédei a jegyzőkönyvbe bevezetésre méltóknak nem találhattak? Miért nem indítványozta ezt a liberális pártból senki? Hol voltak az ilyen indítványokkal máskor mindig kész pártemberek? Ott voltak mindannyian a teremben; ott voltak a főispán és alispán körül. De hallgattak mindnyájan. Bizonyára nagyon meg voltak hatva, s mert olyan nagyon szeretik a főispánt is, és az alispánt is, hát ennek a régi conventionális kötelességnek eleget tenni elfelejtettek.

Ez a mi megyei liberális pártunk éppen olyan egységes, mint Széll Kálmán-nak budapesti nagy pártja!

Az egyházközségek autonómiája.

Dr. Giesswein Sándor, győri kanonok és a „Dunántúli Hírlap“ szerkesztője, lapjában az egyházközségek autonómiájáról röviden a következő tájékoztatást adja, melyet, minthogy most naponkint olvashatunk róla, mi is megismertetünk t. olvasóinkkal. A kérdéses ismertetés így hangzik.

Az egyházközség az autonómiai szervezet szerint két testületből áll: az egyházközségi gyűlésből és az egyházközségi tanácsból.

Az egyházközségi gyűlésnek tagja minden 24 éves kort betöltött r. k. férfiú, ki az egyházközség területén legalább három év óta állandó lakással bír, hacsak egyházi vagy erkölcsi szempontból kifogás alá nem esik, továbbá a lelkészek és tanítók kivétel nélkül. Ez tehát egy meglehe-

A gyermek a rossz táplálék miatt is sokat sírt s ilyenkor Rozália így nyilatkozott:

— Ez a gyermek rossz.

Totor, az idősebb fiú, kivitte Georges-ot a mezőre s minthogy nem érzett magában hajlandóságot az önfeláldozásra, egyszerűen letette a széna közé, ő meg elment a pajtasaival mulatni.

S a szegény kis Georges még mindig élt. A kis párisi nem akart meghalni.

* * *

Végre, egy szép napon Loisel ur és Loiselné asszony váratlanul és előzetes bejelentés nélkül betoppantanak Boulardék házába. A szegény anya szíve összeszorult, a mikor belépett a tisztátalan parasztszobába.

Fred, a Rozália fiacskája, a kályha mellett ült egy kis széken és a Georges szép ruhájában feszengett. A párisi kún volt a mezőn és véletlenül nem is sivazkodott.

Loiselné asszony odarohant Fredhez és így kiáltott fel:

— Oh edes szivecském, aranyos Georgesom! Ha nem ebben a ruhában látnálak, el sem hinném, hogy te vagy az én edes fiacskám! Oly erős lettel! De Boulardné, miért adja rá hétköznapon az ünnepi ruháját?

tős nagyszámu tagból álló testület, melynek mozgása ép azért kissé nehézkes és kiszámíthatatlan irányú lehet.

Az egyházközségi tanács ellenben nagyon is szűk keretre van szabva. Ezt t. i. legalább 5 és rendszerint legfeljebb 16 tagból áll. Csak ott, ahol kath. fő- vagy középiskolák vannak, emelkedhetik a tagok száma 21-ig.

Oly egyházközségekben, ahol állandó káplán nincs, az egyházközségi tanács tagjai az elnöklő plébános, a rangidős tanító és három 6 évre választott tag. Ahol van állandó káplán, ott a káplán is tagja és a választott tagok száma öt; ahol pedig több káplán van, ott tagjai a két rangidős káplán és két tanító és 10 választott tag.

A két testület hatásköre a következőkre terjed ki.

Az egyházközségi gyűlés évenként legalább egyszer hivandó össze, rendszerint szent Mihály hava utolsó vasárnapján; ez választja hat évre irni és olvasni tudó világi tagjai közül az egyházközségi tanács választás alá eső tagjait; ez állapítja meg az egyházközségi tanács javaslata alapján az esetleg kivetendő egyházi és iskolai adók nemét és mértékét és vállalhat az egyházmegyei hatóság jóváhagyásával rendkívüli teherviselést; ez határoz véglegesen ingatlanok szerzése és elidegenítése dolgában.

Az egyházközségi tanács teendői és jogköre pedig a következőkben foglalható össze: Az egyházközségi tanácsot évenként rendszerint, ha szükséges többször is a plébános saját székhelyére hívja össze. Érvényes határozat hozatalára legalább is a tanács-tagok egy harmadának jelenléte szükséges. (Tehát ahol ötven vannak, ketten határoznak.)

Az egyházközségi tanács (91. §.)

a) Kezeli az egyházközségben levő egyházközségi vagyont;

b) ellenőrzi a templomi és alapítványi vagyont;

c) javaslatot készít, ha az egyházközség szerzeményéből alakult egyházi vagy iskolai vagy elidegenítésének, elcserélésének, megterhelésének, vagy ingatlan szerzésének szüksége forog fenn;

d) végzi a kath. iskolaszék teendőit;

e) választ gondnokot, illetve gondnokokat világi tagjai közül;

f) választja az egyházmegyei tanács világi tagjait;

g) az egyházközségi tanács világi tagjainak

választásához a szavazatszedő küldöttségbe két tagot és egy póttagot választ;

h) az egyházközségi gyűlési tagságra vonatkozó jogosultság tekintetében elsőfokban határoz;

i) a közhatalóságok segédkezését kikéri;

j) működéséről az egyházközségi gyűlés részére évenként jelentést készít.

A két szerény Vince.

Régi közmondás szerint: „Szemesnek a világ, — vaknak az alamizsna!”

A régi világban az emberek nem fejezték ki magukat olyan drasztikusan, mint az újabb korban. Akkor erősebbek voltak az erkölcsök „in magnis et in parvis”, és az embereknek nem is kellett annyi romlást, sülyedést, elfajulást látni, és ezért nem is volt szükség, de alkalom sem az emberek gyöngéit és hibáit oly erős kifejezésekkel illetni, mint most.

A fenti közmondást ma már sokszor úgy kellene korszerűen módosítani: szerénytelennek a jutalom, szerénynek a mellőzés. Ezzel meg nem akarjuk azt mondani, hogy minden jutalmazott szerénytelen, és minden mellőzött már eo ipso szerény. Vannak azért a jutalmazottak között is sokszor érdemesek, és a mellőzöttek között érdemtelenekek, de a kikeről most szólnunk, azok érdemeit mindenki elismeri, de hivatalosan senki sem jutalmazza.

Mindketten az alkotmányunk 1867-ben visszaállítása után Nyitra megyénél kezdték pályáikat.

Akkor még a vármegyékénél volt a iuridicum is, és a politicum is, azaz a megyei tisztviselők végezték úgy a törvénykezést, mint a közigazgatási feladatokat. Mindazon teendők, amelyek most a kir. Törvényszékek hatáskörébe tartoznak, a megyei Törvényszékeken nyertek elintézt, azokat pedig, amelyek most a kir. Járásbíróságok munkáját képezik, elvégezték a járási főszolgabírók.

Igy volt ez 1872-ig, midőn t. i. a iuridicumot elválasztották a politicumtól, vagyis az igazságszolgáltatást átvették az újra szervezett királyi törvényszékek és járásbíróságok, a közigazgatás pedig megmaradt a vármegyékénél.

Juhász Vince és Török Vince 1872-ig Nyitra megyénél szolgáltak; az előbbi Tardoskeden, az érsekújvári járásban, utóbbi Holicson, a szabolcai járásban. A királyi bíróságok szervezésénél Juhász Vince járásbíró lett Vág-Sellyén, Török Vince törvszéki bíró lett Nyitrán, s azóta folyvást bíráskodnak, azon változással, hogy Juhász Vincét 25 évvel ezelőtt Nyitrára helyezték át akkor, a mikor Thuróczy Vilmost, az akkori nyitrai kir. járásbíró, a nyitrai kir. Törvszék elnökevé nevezték ki.

Bajos lenne eldönteni, melyik a szerényebb, de azt mindenki tudja, hogy végtelenül kötelességtudó és munkás hivatalnok mind a kettő. Pontos és lelkiismeretes bírák, közbecsülésnek örvendő

férfiak, a kik ellen soha semmiféle kifogás sem merült.

Nem szabad mindkettőnél hivatkoznunk azokra, a kikkel e két bírónak dolga volt, mert Török Vince úgy tudjuk 30 év óta folyvást vizsgáló bíró, és így igen sok bűnös és gonosztevő fordult meg a kezén, és rossz tréfákkal a dolog komolyságát rontani nem akarjuk. De a kik tudják, hogy a vizsgálóbírói állás egyike a legnehezebbeknek, és legfárasztóbbaknak, azok megértene nek bennünket. Sokszor rendkívül kellemetlenek, mindig, kivétel nélkül elmetörök a vizsgálóbíró teendői. S ha valakit érdemesnek tartottak arra, hogy 30 éven át viselje ezt a kétségtelenül bizalmi állást, — mert hiszen gyakran a legkényesebb titkokat neki kell felderíteni és feltárni, — akkor az a férfi hivatalának és hivatásának oly mérvben felelt meg, mely mérv a közönségeset fölfülmulja, és már önmagában bírja kitünő minősítési bizonyítványát.

Juhász Vince 25 év óta vezeti a nyitrai kir. Járásbíróságot, s reá nézve már bizvást hivatkozhatunk azokra, a kiknek vele dolguk volt, mert ezek mind kiállítják neki a legfényesebb klasszifikációt. Akár mint bíró, akár mint főleobvaló, akár mint kollega, akár mint ember, minden tekintetben olyan kitünő, a milyennél sem jobbat, sem igazságosabbat nem kíván senki sem.

És ha ilyen állásokban levő férfiakról a nagy közönség osztatlanul csak a legnagyobb tisztelettel nyilatkozik, róluk mindig csak dicsérettel emlékezik meg, akkor már bizonyosra kell vennünk, hogy ezt a köztiszteletet valódi érdemek által szerezték meg.

Nem irigyeljük a kitüntetését senkitől. A megérdemeltet nem, mert azt jogosan adták és nyerték, a meg nem érdemeltet sem, mert ennek a jól tájékozott közvélemény előtt értéke úgy sincs. — Jól esett látnunk, valahányszor érdemes férfiak lettek előléptetve vagy kitüntetve, s ezek közé tartoznak például Zachár Gyula, Horánszky Adolf, Mérey Otto, Lőrinczy Gyula, Csenkey Géza, Sefcsik Gáspár, Mazóly Antal kir. táblai bírák, de ha mindezekben fölül vannak olyan kitünő társaik itt minálunk, a kik érdemekben ép oly gazdagok, mint ők voltak, s a kiket az előléptetés vagy kitüntetés épen úgy megillet, mint őket, és ez mégsem következik be, akkor az ilyen kérdésekben illetékes összes tényezők mulasztását gáncsolni lehet.

E lapnak multkori közleményéből értesültünk arról, hogy a nyitrai ügyvédi kar Juhász Vince nyitrai járásbíróvá kinevezetésének 25-ik évfordulóját, szerény körben megünnepelni készül. Helyeselnünk kell ugyan ezt is, de Juhász Vincének érdemeiről ezen évforduló alkalmából meg kellene emlékezni az összes bírósági tagoknak, és az egész itteni intelligenciának is. S ugyanigy kellene tenni Török Vincével, ha valaki róla is megfelelő évfordulót fog kideríteni.

Ma van névnapjuk, és mi nekik ez alkalomból, a fent mondottak befejezéséül, számtalan tisztelőikkel együtt szívből gratulálunk! Január 22-én.

Nitriensis.

Rozália azonnal fölfogta a helyzetet s habozás nélkül válaszolta:

— Oh asszonyom, olyan jól illik neki... No... Mosolyogj a hölgyre... Ez a te mamád... Csodálatos, hogy mennyire hasonlít a nagyságos urhoz! Nem látja asszonyom?

Loisel a gyerek fölé hajolt és így szólt a feleségéhez:

— Én Istenem, nem vagyok én rossz atya, de ez a fiu — egy csöppet sem csinos.

— Nem csinos? mondta Rozália szárazon. A nagyságos ur, úgy látszik, fölötte követelő.

— S hol van a maga fiacskája? kérdé a fiatal asszony.

— Nagyanyjánál van az idősebb fiammal... Majd este bemutatom... A nagyságos asszonyék bizonyára itt maradnak pár napig.

— Nem, Boulardné, már a hatórai vonattal visszamegyünk.

— Legalább egy kis tojásos tésztával, szalonnával megkínálnám nagyságtokat... Ki ne kosarazzanak.

Azzal az ürügygel, hogy tojásért megy, Rozália kisietett a mezőre és így szólt Totorhoz:

— Hallod-e, ezt a kis párisit vidd a nagyanyádhoz, vagy tedd akárhova, de haza ne jöjj vele estének előtte, mert beverem a fejedet.

Mikor Rozália asszony visszatért a szobába, Loiselné térdein ringatta a kis Fredet és boldogan mondá:

— Hogy mosolyog! Nem is fel tőlem. Mintha csak tudná, hogy én vagyok az anyja!

* * *

Egy hónappal később Loiselek levelet kapott, mely a kis Georges halála hírért hozta. A levél szerint a szerencsétlenség hirtelen jött.

Loisel ur és neje zuhogó záporban érkeztek meg a faluba. A fiatal asszony már egészen oda volt a sirástól s alig tudott megállni a lábán.

Rozália Totort és Fredet már kora reggel a nagyanyjukhoz küldte. A derék asszony nagyon sirt, úgy, hogy Loiselné meghatottan ölelte keblére.

Aztán megnézték a szegény gyermeket, a kin most volt először a szép ruhája. Véznaestű, viaszárga arcú volt szegény s az ember megijedt, ha a kis holttestre nézett.

— Szegény kicsike, hogy elváltozott, zokogta az édesanyja.

Loisel ur figyelmesen nézte a gyermeket s iszonyú kétség szállotta meg a szívet.

— Ne nézze annyira, szólt hozzá Rozália, annál nehezebb lesz tőle a szíve.

Hirtelen megnyílt az ajtó s belépett rajta Totor, Freddel a karján.

Rozália elsápadt. Fred most is a párisi ruháiba volt öltözve.

Loiselek egyszerre mindent megértettek.

Loiselné a dajka szemébe nézett. Loisel ur pedig fölemelt ököllel Rozália felé tartott, a ki ijedten hátrált a szoba sarkába.

De aztán Loisel ur gondolkodóba esett. Mit használ mindez? Rozália tagadni fog s mi haszna volna, ha leütné!

Loisel ur odaugrott a bölcso mellé, mialatt Rozália kétségbeesve fetrengett a földön.

Jött az asztalos, azután a pap s megtörtént a temetés. A kis koporsó után, mely alig volt nagyobb egy hegedűnél, lépkedett Loisel ur és neje, a ki szívének egy darabját tette a sirba az elhagyott temetőben.

A mikor visszajöttek a temetésről, Rozália elfogulatlan hangon mondta Loiselnének:

— Ha ismét gyermeke születnék, asszonyom, gondoljon reám.

Ford. Hevesi S.

Gond uram vergődése.

Ilyenkor, tél idején, a falusi gyermekek, madarak fogdosása céljából, egy lépnek nevezett ragasztó anyagot csavarnak vesszőre, ezt a lép-vesszőt beszúrják a hóba s körüle egy marek kendermagot szórnak el. A gyanútlan madárka meglátván a magot, rászáll a kinalkozó lépveszőre és meg van fogva. Lábai odatapadnak, szabadulni nem bír. Vergődik, csapdos szárnyával, s eközben annyira bekeni magát a léppel, hogy a madarászra is nem egyszer hasznavehetetlen.

Ilyen vergődésnek látom én azt a mosakodást, melyet most hónapok multával látott jónak közrebocsátani Gond uram, a stomfai választás küldöttségi elnöke.

Gond ur szegyenletes szerepéről az okt. 2. stomfai választáson annak idején megemlékeztünk. Most, az újabb fordulatnál összegezzük a következőkben.

Trubinyi János, néppárti jelöltnek, okt. 2-án, mikor a választást befejezték ő szónyi többsége volt. Gond, hogy a választás eredményének kihirdetését megakadályozza, megtagadta az ő (II-ik) küldöttsége jegyzőkönyvének kiadását, minek következtében Feja Dénes, val. elnök kijelentette, hogy nem képes konstatálni, kinek van többsége. És erről egy terjedelmes jegyzőkönyvet vett fel, melynek idevonatkozó passzusa így hangzik: (Felvetett 1901. okt. 2-án stb.)

„a választási elnök a mandatumot azon oknál fogva ki nem állíthatja és a szavazat eredményét ki nem hirdetheti, mivel a szavazatszedő küldöttség, főtisztelendő Gond Ignác, bizottsági elnöke az elkövetett terrorizmus következtében a választást tisztának és törvényesnek nem tekinti s ennél fogva a második szavazatszedő küldöttség jegyzőkönyvi kiadását megtagadta, minél fogva az általános jegyzőkönyv kiállítása és a mandatumnak kiadása fizikai lehetetlenségé vált. stb.

(aláírva:) Feja Dénes, Gond Ignác
val. elnök. második elnök.

Ezt a választást tehát jogtalanul beszüntették. Ismeretes, hogy a rövid időre tartott új választáson Trubinyi János néppárti jelölt mintegy 400 szótöbbséggel győzte le a kormánypárti Komlóssyt.

A liberálisok nem tűrhetvén csufos vereségeket, Trubinyinak ezen második mandatumát megtámadták, de a képviselőház igazoló bizottsága a mandatumot igazolta azt mondván körülbelül, hogy ha volt is az elkeseredésnek bizonyos nem helyeselhető nem a néppártnál, „azt az egyik választási funkcionárius (t. i. Gond Ignác) visszaélése teljesen indokolta.”

De erre már felpattant Gond uram. Mert nemcsak hogy a nagy többségben liberálisokból álló igazoló bizottság jóváhagyta Trubinyi mandatumát, hanem magát Gond uramat nyíltan visszaéléssel vádolja.

Fogja magát és egy terjengős nyilatkozatot tesz közzé a „Pressburger Tagblatt” jan. 21. és 22. számában, melynek szószátyár szövegéből kivesszük a következő passzust:

Éles hangok követelték, hogy a sérelmekről jegyzőkönyvet kell felvenni. (t. i. azt, melynek részletét fennebb hoztuk. Szerk.) — Akkor az elnök kezdte bementeni a sérelmi jegyzőkönyvet. — A minduntalan megújuló lármá miatt azonban képtelen volt, az elnök figyelemmel kísérni szavait, melyeket a jegyzőkönyvbe bementett. — Így becsusztott (!!!) rólam a „Megtagadta” szó is.

A sérelmi jegyzőkönyv diktálása és írása, a folyton megújuló lármá közt, — mert sok ember újólag betódult, látni akarván Matusok véres alakját, tartott majdnem 1 óráig é fél után. Szavazók még voltak a szobában és az udvaron. A nagy lármában és zavarban én nem olvashattam át a sérelmi jegyzőkönyvet, olvasatlanul irtam azt alá. És ez egyedüli hibám a választásnál.

Ezek után az elnök nem is vehette át újólag a II-ik szavazatszedő küldöttség okmányait, az általános választási jegyzőkönyv megszerkesztéséhez, mert hiszen nem volt befejezve az I-ső szavazatszedő küldöttség munkája; így nem forgott föl szükség, hogy a második szavazatszedő küldöttség okmányai felhasználhatók lettek volna.

És kérdelem már most, hol van itt az egy választási „Funkcionárius visszaélése”?

Csodálatos tehát, hogy a képviselőház második bíráló bizottsága ítéletet hozott, ámbar a vádlottat nem hallgatták ki; csodálatos, hogy Trubinyi képviselő folyamodványa, mely ferde közlésen alapult, inkább lett figyelmebe véve, mint az igazság kiderítése, és igen szomorító tény hazánkban, hogy egy törekvő katolikus papot, ki községe és vidéke javának őszintén szenteli minden erejét, a magyarságot élni (élni igen, de halni aligha! Szerk.) és halni kész, csak úgy könnyelműen tudják megfosztani becsületétől, eddigi jó nevével.

Stomfa, 1902. januárius 20-án.

Gond Ignác,

szentszéki elnök, alesperes és plebános.

Ebben tehát konstatálja, 1. hogy nem tudta, mit ír alá. — Furcsa mentegetőzés ilyen fontos dolognál egy szentszéki elnök és esperestől. Másodszor, hogy az elnök figyelmetlensége folytán „becsúsztott” ez a szó „Megtagadta”.

Vergődik a liberalizmus szerencsétlen áldozata, s minél inkább verdes szárnyaival, annál jobban bepiszkítja magát a vessző lépjével, melyre rászállott.

Nem tudja, hogy mit ír alá, egy volt főgimnáziumi tanár!? Elnöktársát, Féját, meggyanusítja, hogy csak „becsúsztott” a megtagadta szó. Holott Féja olyan figyelmes volt, hogy a megtagadást még indokolja is. Lehet ezt becsúszásnak minősíteni?

S ez még semmi, lesz az ügynek még folytatása a fenytő bíróság előtt. Szolgáljon e szármalmas vergődés elijesztő példaul azon paptársaknak, kik a jogfosztogató liberalizmus szolgálatába szegődtek.

Rudnay István levele.

Lapunk 1896. évfolyamának nov. 8. számában a következő levél olvasható:

Nyílt levél a nyitrai m. k. pénzügyigazgatóságához.

Divékujfalu okt. 30. — Habár a néppárthoz nem tartozom, annak jelöltje, a privígyei kanonok plebános ur kérésére f. hó 28-án mint bizalmi férfi működtem közre a privígyei képviselő-választásnál. (t. i. 1896-ban. Szerk.) Sajnálatomra azt kellett tapasztalnom, hogy ezen pénzügyigazgatóság egyik nyitrai tisztviselője, Prindl ur, mint bizalmi férfi egész nap és éjjel a választási helyiségben tartózkodott; a privígyei m. kir. adóhivatal tisztje, Honisch ur, pedig mint rendező egész napon át a választókért járt, vagy a választóhelyiség ajtait nyitogatta a választóknak. Tudtomra a nyitrai főbiztos, Piacsek ur, mint választási elnök volt elfoglalva (t. i. Galgócon, 1896-ban. Szerk.) Nem hiszem, hogy igazgató ur a minisztertől kapott volna felhatalmazást az állami munkaerő ily fecsérlésére. Mint adófizető tiltakozom az állami munkaerő ily fecsérlése ellen, s biztosítom, hogy a pénzügyi tisztviselőknek ily exponált felhasználásával és az állami munkaerő ily fecsérlésével a tisztességesen gondolkozó embereknek — bármely párthoz tartozanak azok — becsülésében nem gyarapodott.

Rudnay István,

földbírtokos.

Mi most Rudnay István ezen levelével fordulunk először Magyar Miklós p. ü. igazgatóhoz és tiltakozunk az állami munkaerő ily fecsérlése ellen Galgócon, hol tudvalevőleg Bartsy, Papp, Justh, Koch, Ammer, Schätzler, Arthold, Kalix és Jasinszky nyitrai p. ü. tisztviselők „segédkeztek” a választásnál.

Másodszor Rudnay István levelével kezünkben fordulunk magához Rudnay István vejéhez, dr. Kramolin Viktor főispánhoz és tiltakozunk a megyei tisztviselőknek, u. m. Filberger, Szálé, Tóth Lajos, idegen kerületbeli főbírnaknak, továbbá Abaffy, Romhányi, Tóth Imre, Zalka, Hajnal, Doboly megyei, de szintén a kerületen kívül lakó munkaerőknek ily fecsérlése ellen.

Tiltakozunk a főispán ur előtt saját apósá-

nak szavaival azon tutti quanti idegen kerületbeli kortesjegyzők ellen, kiket minap szintén megneveztünk. És ha a főispán ur nem hiszi el nekünk, higgye el saját apósának, Rudnay István urnak, hogy a tisztviselőknek ily exponált felhasználásával az állami (és megyei meg községi) munkaerő ily fecsérlésével (azok tekintélye) a tisztességesen gondolkozó embereknek — bármely párthoz tartozanak azok — becsülésében nem gyarapodott!

Rudnay István ur ezt vallotta az 1896-iki privígyei választásnál. S meg vagyunk róla győződve, hogy ugyanezt vallja az 1902. galgóczi választásnál is. Remeljük, hogy Kramolin Viktor főispán már csak ad Rudnay István szavaira valamit.

Sőt éppen ezen szavakra támaszkodva remeljük, hogy Kramolin Viktor főispán ur a jövő számbokrétai választásnál sem fog idegen kerületbeli sem állami sem megyei sem pedig községi tisztviselőket alkalmazni. Ám lássuk a kibékülésnek igazi szimptomáit saját sógorának esetében. Az igazság, kell, hogy közelebbi rokona legyen ilyen előkelő állami funkcionáriusnak, mint a sógor!

Ujdonságok.

Bende Imre, nyitrai püspök ur ő mlga, mult szerdán Budapestre utazott az autonómiai gyűlésre. Ugyancsak oda utazott dr. Dudek János, a nyitrai egyházmegye kongresszusi követe.

Személyi hírek. Dr. Kuncz Adolf esornai premontrei prépost, Sztronszky Ágoston titkárával e hét folyamán mint Battyhány gróf kanonok vendége Nyitrai időzött. — Kuliffay István, jászkerekegyházi hely. lelkész az illavai fegyházhoz ref. lelkésznek nevezetett ki.

Egyházi hírek. A komjáthi plébániára a herceprimás ifj. Horváth József horvát-gurabi lelkészt nevezte ki. — Kubina János Tót-Gurabra, Haverla József Tópatakra (Kolpach) adminisztratornak nevezetett ki. — Ez utóbbi hely lelkésze Fábian Ferenc, nyugalomba vonult. — Káplánok: Schenigla József Vedrődön, Jurik Jakab Nagy-Ölveden, Zsák Mihály Nagy-Tapolcsányban és Karán István Morva-Szt.-Jánoson.

Uj közjegyző. Lulyák Antal, privígyei ügyvédet, a privígyei szabadelvű párt oszlopos tagját, a magyar igazságügyminiszter privígyei közjegyzőnek nevezte ki.

Eljegyzés. Hajdu Ernő, okleveles gyógyszerész Nyitrai, jegyet váltott Tombor László, nagy-bittsei gyógyszerész kedves leányával, Sárrikával.

Halálozás. Jenev Lajos érsekujvári ügyvéd jan. 23-án, élte 49. évében a nyitrai kórházban elhunyt. Temetése tegnap, szombaton ment végbe.

Adomány. Bende Imre nyitrai püspök ur ő méltósága újabb feayes jelet adta annak, hogy mennyire szívén fekszik a nyitrai kath. közművesek egylete, ő mlga ugyanis az egylet céljainak előmozdítására 100 koronát és a helyiségek fűtésére 12 köbméter tüzfát adományozott. A jó Isten fizesse meg.

Elmozdított tanító. Atovich Ferenc gerencséri kantortanítót, ki ellen a nyitrai püspök ur fegyelmet indított, mely mult évi december hó 25-én és folytatólag 28-án Karsay Imre pogrányi plebános és püspöki biztos, valamint Majthényi Geza járási főbíró mint vegyes bizottság által tartatott. Ezen fegyelmi vizsgálat alapján a püspök ur ő méltósága Atovich Ferencet március hó 1-től állásának elhagyására ítelle.

A nyitrai keresztény nőegyesület január hó 2-én délután fel 4 óraker saját épülete tanácstermében évi rendes közgyűlést tartja, a melyre az egyesület tagjai tisztelettel meghívattak. A közgyűlés tárgyaiból kiemeljük a következőket: A jöteknycélú allamsorsjátékból legkegyelmesebben adományozott 25073 korona elhelyezése s czielirányos gyümölcsötzetése iránti tárgyalás. — A gyermekmenedékhelyek szervezésével megbízott kormánybiztosnak azon ajánlata feletti tanácskozás, hogy az egyesület állami segélyezés mellett bizonyos számú gyermek ellátását és nevelését elvállalja. — A menház helyisé-

gének kibővítése. — Az egyesület tisztelt tagjai felkértek, hogy a tárgysorozat fontosságára való tekintettel is nagy számban megjelenjen szíveskedjenek.

Gr. Széchenyi pasa üdvözlése.

Gróf Széchenyi Ödön pasa az új év napján Konstantinápolyban dühöngött tüzvész alkalmával majdnem életét veszítette. Ezen szerencsés megmenekülése alkalmából Geyer Károly, érsekújvári járási tűzfelügyelő saját és a járásában levő tűzoltó parancsnokok nevében a grófnak üdvözlő levelet küldött, mire gróf Széchenyi Ödön pasa következő sorokkal válaszolt:

Constantinople 11/I 1902.
Tisztelt Tűzfelügyelő úr!
Kedves Bajtárs!

Végtelenül megtisztelve érzem magamat, hogy tisztelt tűzfelügyelő úr és az érsekújvári járási tűzoltó egyletek oly szívesek voltak, az engemet ért életveszélyes balesetből történt szerencsés megmenekülésem alkalmából, üdvözlőleveleiket küldeni, fogadják legmelegebb köszönetemet szíves figyelmükért, melyek valóban balszamként hatoltak édes magyar hazámért dobogó szívemre.

Kiváló honfiai üdvözléssel és nagyra becslésem kifejezésével
maradok tisztelő bajtárs

gr. Széchenyi Ödön pasa,
Ő cs. Felsége a Szultán, hadsegéde, az Ottomán-
tűzoltó-erő és a császári tengerész tűzoltó-
erő két zászlóaljának főparancsnoka.

Visszautasított főispáni kitüntetés!

Közfelfogás szerint kitüntetésszámba vendő, ha valakit a főispán a tiszteletbeli tisztviselők közé nevez ki, mert legtöbbször ez az illető érdemeinek elismerését, vagy személyének különös figyelemre méltóságát akarja jelteni.

Dr. Kramolin Victor főispán, a múlt évi december 30-iki restaurációkor dr. Kürth Dávid nyitrai ügyvédet, tiszteletbeli ügyésznek nevezte ki. — Épen ő róla nem szólottunk semmit, mert nem tudjuk, milyen indokokból történt ez a kinevezés? Dr. Kürth Dávid már régóta van ugyan Nyitrán, és a nyitrai iparbanknak ügyésze, de megyei dolgokba soha be nem folyt, megyei ügyekben soha részt nem vett, s a kik a közgyűléseket látogatják, azok azt mondják róla, hogy a legutóbbi időt kivéve, ott sem jelent meg. Az ő kinevezését arra lehetett volna magyarázni, hogy inkább az ő vallására, sem hogy érdemeire való tekintettel történt.

S a mint most hitsorsosai a nyilvános helyeken beszéltek, dr. Kürth Dávid a főispán részéről tiszteletbeli megyei ügyészé történt kinevezés okmányát — visszaküldötte, vagyis a kitüntetést visszautasította!

Szeretnők a visszautasítás indoklását olvasni, mert nem tudunk eligazodni azon kérdésben, vajjon jogosult önérettel, vagy talán önhittségből történt ez a visszautasítás. Mit szólnak majd hozzá dr. Dohman Ferenc, Kropácsy Jenő, Koronhály Lőrinc, Lulyák Antal, Mityák Albert, Pollák Izidor, Simonyi Alajos, Sztránszky Izidor és Subert István, a kik szintén tiszteletbeli ügyészek lettek, s a mi véleményünk szerint jóval előbbre valók sem hogy dr. Kürth. Nekik nem derogál a megyei ügyész-ég. Dávid! Stolz lieb' ich den Spanier!

Színházi heti műsor.

Kedden, január 28-án „Gyurkovics leányok” vigjáték”. Szerdán „Gésák” operette. Csütörtökön „A képviselő ur” bohózat. Pénteken bérletszűnetben, felhelyarákkal „Goldstein Szám” bohózat. Szombaton „A svihakok” operette. Vasárnap „Az ignánci kispap” népszimfű.

A nyitrai katolikus kör igazgató-választmányának a hó 20-án tartott ülésében Wagner József preláus-elnök lelkes szavaival üdvözölte Dudek János dr.-t az autonómiai kongresszuson mondott beszédéért, melyben minden tekintetét félretéve bátran és férfiasan szállt síkra a kath. egyház osi jogaiért és buzdította a magyar katolikusokat, hogy valódi önkormányzatuk kivívásáért a küzdelemtől ne riadjanak vissza. A választmány az elnök szavainak hatása alatt elhatározta, hogy elismerésének, köszönetének és hálaíjának Dudek János dr. iránt jegyzőkönyvileg ad kifejezést.

Főispánunk Privigyén.

Kramolin főispán f. hó 18-án Rudnay Sándor kiseretében Bajmócra érkezett és oltárnok sógorához szállt. A bajmóciak részéről szép fogadtatásban részesült. Másnap dél tájban Privigyere ellatogatott. Itt már előző nap tették előkészületeket a fogadtatására. A városi előjáróság minden lehető elkövetett, hogy a vendéget illő módon fogadhassa. A piaristák háza előtt az utat fenyőfákkal díszítette, a házakat föllobogóztatta s gyűlést tartott, melyen elhatároztatott, hogy a küldöttségek milyen sorrendben fognak tisztelegni.

Néhány banderista és vagy 30 hintó eléje ment a főispánnak Kivonultak a hivatalnokok, a polgárság, a tűzoltók; vidékről a bírák és jegyzők, úgy hogy több száza menő néptömeg verődött össze. A város nevében Palik István bíró üdvözölte a főispánt, ki nyomban felelt a szónoknak. Jelszavait ez alkalommal is hangoztatta. Élvezés, taracklövés és zeneszó mellett folyt le a bevonulás. A főispán mindjárt megkezdte a látogatásokat, első sorban a plebánosnál. A küldöttségek — több mint száz ember — delután tisztelegtek nála Bajmócon a plebánián. Ezeket a házi gazda megvendégelte. A vacsorára csak néhányan voltak hivatalosak.

A főispán igen jó benyomást gyakorolt mindenkire, a kik vele érintkeztek s azt a reményt keltette bennünk, hogy beszéde, melyben a békét, a törvényt, a pártatlanságot s az igazságot hangoztatta, nem amitás s nem hangzik el a pusztán, hanem a szép szavak testet öltének és megváltoztatják azokat a tarthatatlan állapotokat, melyeket egyes elbizakodott basák a polgárság bosszantására megteremtettek. Bár úgy lenne!

Akadott egy néhány lágy fejű liberális, a ki attól tartott, hogy a néppártiak tüntetni fognak a főispán ellen. Alaposan csalódtak! A néppárt mind addig, míg a főispán törvényes alapon fog állni, bizalommal és tisztelettel lesz iránta.

Visszatetszést szült, hogy a fogadtatás miatt elmaradt a szent beszéd a plebánián templomban. Az sem volt helyén, hogy a főispán Bresztyenszky Kálmánt, ki a közbirtokosságot vezette eléj, négyesem közt mindenféle képen kapacitálta, hogy a zsámbokréti választási mozgalmakba ne avatkozzék. Azt is óhajtja a főispán, hogy Filbergerrel béküljön ki. Aazonban Bresztyenszky soha sem fog reflektálni erre a barátságra. Különben annak idejében megmondta volt a főispánnak, mi lesz, ha Filberger el nem teszi innen.

Nem első eset, hogy Bresztyenszkyt mézes szavakkal és fenyes ígéretekkel akarták meggyőződésétől és pártjától elteríteni. (E hó 18-án dr. Kállai nyitrai ügyvéd vigéckedett nála ilyen küldetésben.) Ez nem férfias eljárás! Vagy vétkes az az ember, akkor ítélik el, de hogy becsületét és népszerűségét elrabolják: ez politikai kalózkodás.

Lapunk zártakor más kézből még a következő sorokat vesszük:

Úgy látszik, hogy a megyei intéző körök nagyon szeretnék a privigyói járásban évek óta dúló társadalmi és politikai harcot kiegyenlíteni.

Ily értelemben nyilatkozott e napokban itt járt főispán és hasonlóan öt néhány napra követett alispán. Az intenció szép, kifogásunk ellene nincsen, mert hát ki nem óhajtana a békét, a jó egyetértést, barátságot, ha nem volna egy elháríthatlan akadály a főbíró, Filberger uraság egy niségében.

Neki ugyanis már néhány nap előtt tudomása volt a főispán jöveteléről, de ő a helyett, hogy ezt kellő módon közzétette és előkészítette volna a fogadtatást, azt titkolta, és csak pajtásaival közölte, úgy hogy a közönség nagy része nem is tudott erről semmit. — Természetes, hogy sokan, kik különben a fogadtatásnál megjelentek volna, elmaradtak, mert mit sem tudtak a jövetelről.

Másnap, midőn a főispán úr látogatásokat kívánt tenni, nem ismervén az itteni közönséget, a főbíróra kellett bízni, hogy kihez vezesse, kinek vannak arra akár a társadalmi, akár más téren szert érdemei. Ezt a megbízást nagyon szépen teljesítette a főbíró; több oly házba vezette, a hol annak éppen semmi értelme sem volt, és oda, a hova mindenesetre kellett volna, nem vezette, a miből tömérdek aprehenzió támadt. Most szidják a Filberger tapintatlanságát.

Hát hiába, régen mondtuk és most is megerősítjük, hogy pacifikálni akarni addig, míg Filberger itt lesz, merő képtelenség, mert hiszen éppen miatta hiúsul meg minden kísérlet. Ot előbb a felnöttek oktatásában kellene részesíteni jó soká. Hagyják azt az urat békében, ő a néppártnak legjobb kortese.)

Ha komoly szándéka van a főispánnak a pacifikációhoz, úgy akkor csak egy mód van — elcserelni a főbírot és egy nyugodt, tapasztalt embert helyébe tenni, akkor igen is lehet várni, hogy a felbomlott társadalom ismét össze fog forrni, de másképp nem.

Alig hogy elhagyta városunkat a főispán, már ismét eljött az alispán. Ez ugyan inkognito, állítólag hivatalt vizsgáltni, de tulajdonképeni jövetelének politikai célja volt t. i. a zsámbokréti választás, a melyben nem szeretné, hogy ismét a privigyei polgárok és különösen élükön Bresztyenszky Kálmánnal mint kortesek részt vegyenek.

Hát uraim, maguk mindig akkor akarnak biztosítani, a mikor már a házuk ég. — hiszen ötnegyed év alatt elég idejük volt azt a Bresztyenszkyt vagy felakasztani vagy visszahelyezni, de miután ez a becsületes ember nem vétett semmit, mert ő csak Filberger bosszujának az áldozata, tehát őt okvetlenül vissza kell helyezni. — És hogy ezt eddig nem tették ötnegyed év óta, dacára annak, hogy ügyének befejezését a belügyminiszter háromszor megsürgette, — ez ázsiai állapot. Avval beszélük ki magukat az urak, hogy Bresztyenszky ellen a büntető bíróságnál is vannak feljelentések, és ezek még nincsenek befejezve. Tegyük fel, hogy így van. Ismerjük a feljelentéseket, a melyeket részint Filberger úr saját személyében tett, részint biztatására Pálffy János gróf ügyésze — de ezekben már be van szüntetve a nyomozás.

Az érsekújvári mandátum.

A Kovács Pál dr. néppárti képviselő érsekújvári mandátuma ellen beadott kérvényt f. hó 20-án tárgyalta a kir. Kuria. A kérvényezők, kiket Ragályi Lajos dr. ügyvéd képviselt számtalan érvénytelenségi okot hoztak fel. Felpanaszoltak vesztegetést, erőszakot, etetést és itatást, a választási szabadság korlátozását, a választás törvénytelen lefolyását — ez az utóbbi vád nem nagy bók a választási elnökre nézve, aki pedig testestül-leikestül a liberális uraké — előhozakodtak még a kanzel paragrafussal is, felhozván, hogy Kovács Pál mint jelölt az érsekújvári plebánián a választás eredményét befolyásoló nyilatkozatot tett. A Kuria a nyilvánvalóan alaptalan okokat elvetette és a bizonyítási eljárást csupán két tényre vonatkozólag rendelte el, t. i. igaz-e, hogy Kovács Jaksics Mihálynak megígérte, hogy ennek sógorát apósánál házmesterül fogja alkalmazni és igaz-e, hogy Karsay Jánost pénzzel vesztegette meg, hogy a pártjára álljon? A Kuria ezen ítéletével Kovács Pál mandátuma biztosítva van, mert mind a két vád alaptalan ráfogás. Ugy Jaksics Mihály, mint Karsay János elvű néppárti férfiak, akik nem pénzért, nem anyagi előnyökért szolgálják a pártot, hanem meggyőződésből. Különben is a vesztegetés soha sem volt a néppárt kortesesszöke, nem is lesz. Az említett férfiak a petícióval szemben, mint választásvédők szerepelnek s így feltehető róluk, sőt kétségtelen, hogy a bizonyítás során ők maguk fognak a leghathatósabbban közrehatni a tényállás kiderítésére. Mezemlítjük még, hogy Kovács Pál dr. képviselőt Platthy György dr. ügyvéd, a választási védőket pedig Waigand József dr. ügyvéd képviseli, akik már az eddigi eljárás folyamán is tanujelet adták jeles képzettségöknek.

A nyitra-zsámbokréti kerületben

— mint a kiküldött tudósítónk a lap zártakor jeleati — a galgóci „szivtelen” választás után a legremesebb hírek keringenek, különösen, ha Lenárt lesz az elnök. A néppártiak épügy, mint a szabadelvűek nyiltan beszélnek, hogy teljes lehetetlenség, hogy a liberális párt győzzön, mégis fog Rudnay úr „szerencsét” próbálni. A kerületben mindenki kíváncsi arra, hogy amit eddig zaklatással, bírságolással, fenyegetéssel s most közvetlen a választás előtt legképtelenebb ígéretekkel nem sikerült elérni, valjon a választás napján a kinzás milyen „liberális” eszközei lesznek igénybe véve, hogy a néppártot a kerületben megtörjék. Mondják, hogy az egész választási mozgalom alatt állandóan több néppárti képviselő lesz a kerületben, hogy az etetés-itatást és egyéb „liberális” fogásokat figyelemmel kísérik. A néppárt miként az októ. 2-iki választás előtt úgy most is etetés és itatásra senkinek egy fillert sem ad; valjon a szabadelvű párt is ilyen szigoruan fog-e alkalmazkodni az etetés és itatás tilalmához, majd megválik. Dr. Major Ferenc zászlai a 100 kilométer hosszú kerületben már mindenütt lengenek, valamint a plakátok is ott díszellegnek a falakon. Mondják, hogy a főispán úr köruton van a kerületben, reméljük nem azért, hogy az embereket megpuhítsa.

A privigyei kath. legényegyesület

balja f. hó 26-án a Casino tereben lesz. A választmány nagy nehezen engedte át. A demokrata származású casinói mánások nagyon fintorgatták orrukat, hogy a tereben iparos segédek fognak táncolni. Nem bíráljuk az eljárást, hisz az illetők önmagukat ítélik el vele, e helyett föl hívjuk a F. M. K. E. vezetőségének figyelmét e derek egyesület működésére, melylyel oly buzgón szolgálja a magyarosodás és a közművelődés ügyet.

A trencsényi kath. legényegyesület

f. hó 12-én tartott táncestélye anyagi sikerének előmozdításához felülfizetéssel hozzájárulni szíveskedtek: 20 koronával: Osztróluetzky Géza, 10—10 kor.: Marsovszky Jenőné, Baross Jusztin, Haydin Imre, Schvertner Antal dr., Ucsnay Ernő, Ucsnay István, Motesiczky Imre, Miló Elek, 8—8 kor.: Reeska Zsigmond, Czugmann Simon, 6—6 kor.: Mallász József, Misz Rezső, Császtka Albert, Lonszky Károly, Urbanek, Vencel, 5 k. 60 f.: Melocco József, 5—5 kor.: dr. Motko Géza, S. O., Gabriel Sándor, 4—4 kor.: Csasztka Rezső, idb. Déra Ignác, ifj. Déra Ignác, Krojesi Frigyes, Lonszky Ede, Lonszky Pál, Mihalek Beszter, Prehalek Sándor, Wallner Adám, 3—3 kor.: Preesinszky János, Soltész Péter, Scheidler Pál, 2—2 kor.: dr. Benedek Ferenc, Buttko Ágoston, Feldmann N., Kugel Kati, Lencz Ernő, Lonszky Rezső, Reihel József, Sebák Ágoston, Simoncsics János, Sumichraszt Ferenc, Szegő András, Zelenay Sándor, Zongor István, 1. k. 60 f. Hubert Antal, 1—1 kor.: Décsy Iván, Keblusek Géza, Melfelber István, Sumichraszt Sándor, dr. Teszelszky János, Tekula Ferenc, N. N. — Fogadják mindannyian az egylet hála köszönetét.

A január 16-iki hóvihár különösen érezhető volt. Felső Trencsénmegyében. Sok kárt is okozott több helyütt. Így Nagy-Divínán eltörte a templom előtt elterülő nagy és erős hársfát, mely aztán nagyon sok értékes sárkeresztet összetört. — Igazán csodaszámba megy, a missió-kereszt, mely közvetlen a hársfa alatt állott, sértetlenül maradt. — Ha egy perccel előbb történe ez, több ember halálát leli ott. — kik temetésről mentek haza arra felé. Azonkívül sok gyümölcs-fában is esett nagy kár, melyek nagy részt tönkrementek.

Nagy nyereség az, ha hirtelen fellépő rosszulleteknél egy olyan szer van kéznél, mely hivatva van a bajon segíteni. Ily szer, mely a legtöbb különféle esetben biztosan hat, a Vértes gyógyász. Ferencpálkaja.

Színházi krónika.

Szombaton a „Póstásfiú“ ügyefogyottságain mulatott a közönség, mikor az első kép végén belátta, hogy bosszankodni nem érdemes. Az embernek megáll az esze azon, hogy az ilyen sületlenségek miképp tudták, ha csak egy időre is, leiszorítani az Offenbach-fajta operetteket. Meséje semmi; tartalma ennél is kevesebb; humora, élce zérus a hetedik hatványon, a zenéjét meg valószínűleg olyan ember kotyvasztotta össze, aki a kótát csak hibából ismeri. Az angol szerzők csak a látványosságban utaznak, „műveik“ tehát a vidéki színpadokra egyáltalán nem is valók.

Vasárnap a „Parasztkisasszony“ címszerepében Ragányi Iza ragyogtatta sokoldalú tehetségét s keresetlen, egyszerű természetességével, üde csengésű hangjával sok tapsot aratott. A torzalak ficsúr, Rezeda, Sarlayban igazán méltó ábrázolóra tett szert. Az ilyen fura alakokat nálánál jobban aligha tudná bárki is személyesíteni.

Keddén a derék Ohnet bácsi tiszteletreméltó dajka meséje: a „Vasgyáros“ csalt könyveket az érzékenyszívűek szemébe. Nincs az a szakácsné, aki a parányi kis tészta darabot ügyesebben kitudná nyújtani, mint a hogy Ohnet bácsi el tudja húzni négy felvonásra azt a csepp mesét, melynek a végét már az első felvonásban is előrelátja minden értelmesebb cipész-tanonc. Patoki Riza Claire szentimentális szerepében nagyon jó volt, majdnem olyan jó, mint a milyen gyenge Derblay volt Csiky László. Ez a jó ember — fogadni mernék rá — nem tud táncolni, mert különben képtelen volna azokra a nehézkes, esetlen mozdulatokra, melyeket ő hihetetlen méltóságjeljeseknek tart. Lába örökké a földhöz akar tapadni, keze pedig folyton hol a homlokán, hol a szíve körül motoszkál, hangja meg az erősebb kitörésekben — s mily olesón vesztegeti ő ezeket a kitöréseket — nem is hang, hanem csak rekedt hörögés. Nem tudom elfeledni Irsai kitűnő alakítását a „Bolond“-ban. Miért nem engedik őt is nagyobb szerephez jutni?! Radó Rózi pedig sokat, igen sokat, túlságos sokat... mimikázik. Ő úgy csinálta végig Athendis szerepét, hogy némajátékban sem kellett volna jobban megérőltetnie szeméit, arc- és egyéb izmait. De hová jutunk akkor, ha minden szóhoz mimikát kell mellékelni?!

Szerdén a „Páholy“ kacagtató bohóságain nevetett a zsufolásig megtelt ház. Tábori Emil igazán pompás Lipóczy volt s hálás szerepének minden részét ügyesen kiaknázta. Az éhenkórász, barázda billegető Dinsky Cezár mulatságos alakját pompásan s nem minden elmésség nélkül ábrázolta Sarlay. No lám, hát mégis csak van neki való szerep is! Rezedát meg Dinskyt oly remekül adta, hogy már ebből is nyilvánvaló az, hogy az ő kezébe nem szabad más fajta szerepeket adni. Karikatúrát tud rajzolni, de arcképet... no azt ugyan nem. Egyébként pedig Gulyás Menyhértnek adozom itt szörnyű bálulattal. Nem tudom felérteni ugyanis, hogy ez a komoly, ambiciózus, rokonszenves színész hogy tud annyira megfeled-

kezni magáról, hogy színpadon Dummer Augustot ábrázol egy bohózáti alak helyett. A tulzás minden színészben hiba, de a komikusban több: — izetlenség.

Csütörtökön a „Nebántsvirág“ került színre nagyon kis közönség előtt. Pedig a darab érdekes, mulatságos meseje, fülbemászó muzsikája méltók a hosszú életre. Ragányi Izának pedig úgy látszik vasból vannak az idegei s ezüsből a hangszálai, hogy soha ki nem fárad. Kellemes hangjával, pajzán játékával, sikkes megjelenésével sok tapsot aratott.

A direktor ur ellen pedig mind általánosabb a panasz, hogy nem veszi figyelembe azt, hogy a színház kiesése miatt a páholyokat a bérlők kénytelenek „mutyizni“. Eddig ugyanis minden régi, ócska darab a „páros-mutyizókra“ került. S ezek méltányosságot várnak a jog, törvény és igazság korszakában. *Krónikás.*

CSARNOK.

Érsekujvár a török uralom alatt.

1663—1685.

Irta: *Matunák Mihály.*

(Folytatás.)

1669. telén az érsekujvári török helyőrség nem csak az adót szedte be nagy szigorral és hajtotta a lakosságot rabságba, hanem maga a várparancsnok is 800 lovassal Nyitrától alig egy mérföldre járt, a befagyott folyón átkelt a túlsó partra, az esztergomi érsek városában előhívatta a bírót és minden ok nélkül lefejeztette. Azután Bélićnek fordult s ezen község urával hasonló módon bánván el, Zsámbokréteket egészen felperzseltette.

Midőn Hofkirchen gróf, az új komáromi parancsnok, installáltatta magát, s a német és magyar tiszteket fényesen megvendégelte, ez alkalommal a király és kormánya tiszteletére ágyúkból néhányat lövetett. Egy erős érsekujvári török-esapat akarván tudni a lödőzés okát, a Vághoz ment. Megtudván pedig, hogy az installáció, visszatértek s magukkal vittek néhány bírót Érsekujvárhoz, hogy a községnek nevében a basának ígérjék meg, hogy adót fognak neki hozni, különben súlyos testi büntetésben részesülnek.

Nagy felelem uralkodott ekkor Pozsonyban, hol híre járt, hogy a törökök átkeltek a Csallóközbe. Pedig abból csak annyi igaz volt, hogy a törökök a Dunához jártak nézni, és hogy át ne kelhessenek, a lakosságnak éjjel-nappal kellett a jeget vágnia.

Július havában változás történt az érsekujvári parancsnokságban. A szultán ugyanis új basát nevezett ki és küldött Érsekujvárhoz, hogy az öreg basát, Kűcsök Mehemedet távolítsa el és foglalja el helyét, mivel idejekorán meg nem akadályozta a komáromi sáncok hányását, a hódolt falvakat szigorúbban nem szorította az adófizetésre és sok más helytelen dolgot cselekedett.

Midőn az új basa Érsekujvárhoz érkezett, a régi basa fényes fogadtatásban részesítette, nem gondolván, hogy életének órái meg vannak számolva. Az installáció után az új basa bezáratta a vár kapuit, a főtéren vérpádot állíttatott, s a szultán parancsából felvezettette az öreg basát. Midőn előadta jövetelének célját, pisztolyával agyonlőtte, fejét vétette, bőrét lenyúzatta, s fejét és bőrét Budára küldte.

Az új basának kötelességévé volt téve, hogy a Vág és a Duna között levő sáncot foglalja el és hányassa szét. Össze is vont e célra sok embert a vidéki török várakból. Midőn azonban az Érsekujvárhoz jött hódolt parasztoktól megtudta, hogy a sánc őrsége 300 emberből áll, kik el vannak látva ágyúkkal és szükség esetén Győrből és Tatárról erősítést kapnak, sőt három ágyúlovásra a Csallóköz nemessége is köteles védelmére

sietni, a basa kijelentette, hogy a szultán parancsát lehetetlen teljesíteni. De megírta az őrségnek, hogy a sáncot hordja szét, mert különben 800 katonával maga megy azt széthányani.

Október 12-én Győrbe érkezett a bécsi haditanács elnöke. Itt nála jelentkezett egy török aga, ki a budai vezír levelét hozta. Az elnök megírta a választ, az agát megtisztelte egy ezüst serleggel és két vég posztóval. Azután október 14-én megszemlélvén minden katonai felszerelést, fegyvereket és élelmi szerezket, átment Komáromba és a kérdéses sáncot széthányatta.

Az érsekujvári basa értesülvén a sánc lefordásáról, 400 törökkel sietett üdvözölni a komáromi parancsnokot. A parancsnok egy magas rangú tiszt és tolmács által fogadta a basát. Ez a basa különben igen kegyetlen volt a keresztényekhez, ártatlanokat is lefejeztetett, s a nemességet sem kímélte.

Ez időben a törökök a véghelyekre 400 új lovaszt helyeztek, a bírakat névszerint összeirták és kikéleltek Lipótvárt, hol új erődívenyeken dolgoztak. Midőn a magyar végeken megtudták, hogy a budai vezír néhány napon át Érsekujvárott volt, s szándékozik a török uralom terjesztése végett katonaságot toborozni, a felvidéki vármegyék tanácsot tartottak, hogyan védekezzenek az ellenséggel szemben. Galgócon naponként háromszor: reggel, délben és este 24-et löttek ágyúkból annak jeléül, hogy a vezír Érsekujvárott van, s Kandiát bevették.

A törökök mindenfelől bekivánták az adót és meghódolást. Midőn ezt Sellye meztagadta, felgyújtották, sok embert levágtak és mindent, amit találtak, elvittek. Azoknak, akiket életben hagytak, megparancsolták, hogy ne merjenek fegyverrel mutatkozni, s fegyver helyett botot hordjanak. A budai vezír pedig meghagyta az érsekujvári basának, hogy a felégetés fenyegetésével hívja fel meghódolásra Pozsonyot és más környékbéli városokat, s minden meghódoltnak tiltsa meg, hogy Lipótvárra pénzért vagy ingyen követ, meszet és más építési anyagot hordjanak.

Ez évben Ali basa, az érsekujvári janicsárok parancsnoka vakmerő gyilkosságnak esett áldozatul. Egy fiatal, alig 24 éves szolgaleány, ki eddig Galgócon Forgách Ádám grófnál, a volt érsekujvári főparancsnoknál szolgált, Érsekujvárhoz jött és azon kijelentéssel, hogy a keresztények között nehezen tud megélni, kérte a basát, fogadja szolgálatába. Az ifjú szökevény megtetszett a basának és felfogadta szolgának. Midőn egyszer a fás kamrában fát vágott, magához hívta urát, hogy egy rendkívüli dolgot mutat neki. Amint a basa a kamrába lépett, a szolgálja fejével fejbe vágta őt, úgy hogy a basa eszméletlenül bukkott le, egy másik ütéssel agyonütötte őt. Azután behívta a basa feleségét, hogy jöjjön a férjéhez, vele is hasonlóképen bánt el, s két idősebbik leányával és komornokával, kiket mind azon ürügy alatt csalt a kamrába, hogy az úr hívja őket, és mind agyonverte őket. Még ez sem volt elég, hanem a basa házába ment és megölte a basa két utolsó leányát is. A ház közepe táján tüzet helyezett, néhány zsákot búzával megtöltvén, felrakta a szekérre, maga is felült, mintha malomba akarna menni. A kapu őrsége ismervén a szolgát, átbocsátotta. Midőn a városból kiért, futásnak eredt s elszökött. A basa háza elégett.

1670. február havában az akkor Győrött időző csausz (követ) 8 törökkel Bécsbe jött, s a haditanács elnökénél panaszt emelt a huszárok ellen. Hogy az ellenség el ne keseredjék, császári és királyi parancs ment a magyar mánásokhoz, hogy mindazokat a huszárokat, kik a csauszt kifosztották, Győrbe küldjék s gondjuk legyen rá, hogy a huszárok és hajdúk tartózkodjanak a fosztogatástól és más önkénykedéstől és a törökökkel jó szomszédságos viszonyban éljenek.¹

Természetes dolog, hogy a szegény, elnyo-

mott magyaroknak meg kellett magukat húzniok, mert „a béke“ ezt kívánta és a királynak nem volt elegendő katonasága Magyarország védelmére. Csak Ausztria legyen békességben, Magyarország gyengülhet és szükséges is, hogy gyengüljön, hogy egyszer, teljesen kimerülve lázadó erejéből, magától mint érett gyümölcs, meghódolt tartományként hulljon a szent birodalom ölébe.

Itt feljegyzünk még egy bizonyítékot Érsekújvárból, hogy respektálták a törökök a békét és legitimitást.

„Mi Érsekújvárból lakozó Jusuf iszpaja az uratok. (Török pecsét.)

Ezen levelet látván, ti nováki bírák, hamis, szófogatlan, hódulatlan kutyák, miért ennyi időtől fogvást ide hozzám be nem jöttök. Ha akartok hódolni, ezen levelvívő emberrel együtt jöjjetek be, ha pedig nem akartok hódolni, én nekem bizonyos választ adjatok, hogy annak utána (én is tudjam) mihez tartani magamat. Mert ha nem jöttök, csak elhígyjétek, minden bizonyosan hamar való nap rosszúl és ebül jártok, rabok lesztek, ha szót nem fogadtok, hogy azután azt ne mondjátok, hogy hirt nem adtam tinektek. Meglátom ki veszen ki az kezemből, ha faluba laktok-e, avagy kővárból laktok. Datum in Érsekújvár, anno 1681. Idem qui supra.²

Ez év nyarán a budai vezír és az érsekújvári basa felhívták a Vágon túli községeket és Morvaországnak jelentékeny részét, tűzzel vassal és örök rabsággal fenyegetve a lakosságot, hogy hódoljanak meg.

(Folyt. köv.)

¹ Wunderbahrer Adlers-Schwung etc. 51—146. l.

² Történelmi Tár, 1897 évf. 259—260. l. Ez a Jusuf iszpaja, iszpahi, szpahi, szpahi akkor új hűbéres tiszti lehetett Érsekújvárott, ki nem kapván fizetést, rá volt utalva, hogy szerezzen magának valami hűbértokot. Azért hívja fel a novákiakat, hogy hódoljanak meg. A többi érsekújvári tisztek 1666. óta hallgatni látszanak, mivel már mindegyiknek volt hűbére és a hódolt lakosság kénytelenségéből rendszeresen hordta adóját Érsekújvárhoz.

Közgazdaság.

A Nyitrai Népbank mint részvénytársaság zárszámadása az 1901. évről.

Mérleg-számla.

Vagyron	kor.	fill.
Pénzkészlet	62,682	21
Váltók:		
1526 db. tárcaváltó	640,387	42
70 „ nyílt hitelű váltó	193,479	62
Jelzálog-kölcsönök 875 db. kötvény	879,699	34
355 db. kézi zálog	70,410	88
Előlegek	2,189	21
Értékpapírok	52,351	10
Adósk folyó számlán	111,607	90
Leltár	1,502	10
Ingyatlanok 1763. sz. székház	55,000	—
„ Assakürtön	40,000	—
„ 452/8. sz. bérház	3,251	54
„ 422/17. „	10,000	—
„ Lapás-Gyarmaton	117,274	41
Hátrálékos kamatok	13,998	92
	2,253,834	65

Teher

	kor.	fill.
Részvénytőke 1000 db.	200,000	—
Tartalékalap	52,334	11
Betétek 1097 db. könyvecskére	1,708,530	29
Visszleszámitolás 56 db. váltó	112,672	60
Hitelezők folyó számlán	89,002	97
Fel nem vett osztalékok	400	—
Törlesztéses kölcsön a lapás-gyarmati birtokra az Oest. Central-Boden-Credit-Banknál	41,621	79
Átmeneti számla	13,918	07
10% betétkamatadó	3,422	97
Tiszta nyeresemény	31,931	85
	2,253,834	65

Paschek Viktor, Kováts József, Gutvill Adolf, Rasskó Timót, penztárnok, vezérigazgató, főkönyvelő, vezértitkár.

Nyeresemény- és veszteség-számla.

Kiadás	kor.	fill.
Kamatok:		
Betétek után	kor. 69,640.21	
Visszleszámitolás és folyó számlák után	10,752.52	82,477 05
Törlesztéses kölcsön után	2,084.32	
Adók és illetékek:		
Intézeti adók	kor. 5,597.96	
Házberadók	1,604.23	14,166 24
10% betétkamatadó	6,964.05	

Általános költségek	kor.	fill.
Tiszti fizetések, jutalmak, kegydíjak	10,945.42	
Évközi perköltségek, leírások, kamattérítések	1,463.52	
Házfentartási költségek	1,234.33	
Napi biztosok, váltóbírálok és felügyelők illetményei	3,125.—	
Irodai szükségletek, adományok	1,873.68	18,641 95
Leírás a leltárból		133 20
Tiszta nyeresemény		31,931 85
		147,350 29
Kiadás	kor.	fill.
Nyeresemény-áthozat 1900. évről		2,180 —
Kölcsönök utáni kamatok és díjak:		
Befolyt üzletágraktól	kor. 115,880.92	
Pénzügyintézetektől (70% adómentes)	340.75	
Hátrálékos	13,998.92	130,220 59
Ingyatlanok jövedelme		12,928 40
Szelvényjövdelem		1,322 78
Árfolyamkülönbözet		698 52
		147,350 29

Paschek Viktor, Kováts József, Gutvill Adolf, Rasskó Timót, penztárnok, vezérigazgató, főkönyvelő, vezértitkár.

Jelen forgalmi kimutatást, mérleget és nyereség számlát az előírt felügyelő-bizottság megvizsgálta és az üzleti könyvekkel összeegyeztetve, azt azokkal minden tekintetben megegyezőnek találta.

Kelt Nyitrán, 1902. évi január hó 13-án.

Gisser Gyula. Held Viktor. Seeber Vince.

Nyílt tér.

(E rovatban közzétettéért nem vállal felelősséget a Szerk.)

A nyitra-szucsáni templom jötevője nagyszámú és főtisztelendő *Nemcsék Ferenc* nyitrai székese gyházi kanonok ur adozat-észségéből *Kratzmann Ede* üvegfestőnél a szucsáni templom részére megrendelt 9 nagy ablaknak üvegfestményei teljes megelégedésünkre beváltak; mert ugy az életnagyságu alakok mesteri kivitele, mind a színek harmoniája a legjobb benyomást teszi a szemlélőre; hozzájárul még az is, hogy a templom nem vesztett világosságából, mert világosabb színek lettek alkalmazva, és miután azok ára is nagyon jutányos — 3100 korona — ez okból *Kratzmann Ede* urat, I. Ferenc József-rend lovagját, ki jelenleg ugyan Beesben lakik, de magyar allampolgár, és pár év előtt a budapesti magyar országos üvegfestészetnek igazgatója volt, a legmelegebben ajánlhatjuk.

Kelt Nyitra-Szucsánban, 1902. évi január hó 8-án.
Steffel Ede,
esperes-plébános.

Nyilatkozat. A „Nyitrai Lapok“ mult vasárnapi számában megjelent és a tűzoltó parancsnokság figyelmébe ajánlott, de a valóságnak meg nem felelő cikkekre vonatkozólag kijelentünk, miszerint a színházi tűzörségre vonatkozó szabályok pontosan tartatnak be, a színházi tűzörség nem a látogató közönséggel egyszerre, hanem előirt kötelességének szigorú és pontos elvégzése után szokta csak elhagyni a színházat, és hogy a parancsnokság a testület belsőüzleti ügyeiben oly körültekintéssel bír, hogy ily fajta figyelmeztetésekre — különösen, ha azok minden alapot nélkülöznek — egyáltalán nem szorul.

Köszönettel fogadjuk minden hasznos figyelmeztetést, tanácsot, esetleg útbiztosítást is, de a szóban levő cikk inkább ártalmas hatásúnak mondható, mert igen alkalmas a színházat látogató közönség nyugtalanítására; azon tűzoltók, kik a színházat hamarabb hagyják el, nem tartoznak a kivézényelt tűzörség létszámába, hanem csak feles számúak, a mely intézkedésünk — számítva minden esetre — ha nem is okvetlen szükséges, de nem is mondható feleslegesnek.
Ronchetti József.

247/902. szám.

Csödhirdetmény.

A nyitrai kir. törvényszék mint csödbíróság részéről közlése tételik, hogy **Steffkovic József** nyitrai kereskedő bárhol találtató ingó és — Horvát Szlavonországok kivételével — a magyar állam területén levő ingatlan javaira a csödbiztosítást.

Csödbiztosul *Névery Ignác* törvényszéki bíró, tömeggondnokul *Dr. Vármer Károly*, helyettesül *Dr. Halasi Lipót* ügyvédek nevezettek ki.

Felhívattak mindazok, kik az általános csödtömeg ellen mint hitelezők igényt támaszthatni velnek, hogy ebbeli igényeiket 1902. évi február

hó 7 napjáig bezárólag, mint a követelések bejelentésére kitűzött határidőig, ezen kir. törvényszéknel, az 1902. évi március hó 7. napjára délelőtti 9 órára e törvényszék Tóth-Vilmos-utca 2. sz. ház I. emel. 1. sz. szoba helyiségeibe kitűzött felszámolási tárgyalás határnapján leendő megállapítás és osztályozás végett az 1881. XVII. törv.-cikkben kijelölt joghátrányok terhe mellett a csödtömeg ellen az idézett csödtörvény 126—129. §§-ában foglalt rendeletei szerint az esetben is bejelentsek, ha igényeik tekintetében külön per volna folyamatban.

Felhívattak továbbá a zálog- és megtartási joggal bíró hitelezők, hogy az általuk szerzett jogot a tömeggondnoknak jelentsék be, s az általuk birt dolgokat a tömeggondnok felhívására megbecsülés végett mutassák fel.

Azok, a kiket elkülönítési, visszakövetelési vagy külön kielégítési jog illet, figyelmeztetnek, hogy a mennyiben jogaikat nem érvényesítik, azok a csödtömeg értékesítését és felosztását gátolni nem fogják.

Végre a csödhitelezők felhívattak, hogy 1902. évi március hó 10. ik napján mint e célra kitűzött határnapon, délelőtti 9 órakor a törvényszék fenn kitett helyiségében, a csödválasztmány megválasztása végett, a hitelezői minőségüket igazoló okiratokkal ellátva jelenjenek meg.

Kelt Nyitrán, 1902. évi január hó 8-ik napján.

A nyitrai kir. törvényszék mint csödbíróság.

Kalinay,
törv. jegyző.

Sandor,
kir. törv. elnök.

Meghívás.

A Nyitrai Népbank mint részvénytársaság 1902. évi február hó 2-án délelőtti II órakor saját 167/I. számú székházában

XXXIII. rendes évi közgyűlést

tart, melyre a t. részvényesek tisztelettel meghívattak.

Napirend:

1. Az igazgatóság évi jelentése.
2. A felügyelő-bizottság jelentése.
3. A számadások megvizsgálása, a mérleg megállapítása és a nyeresemény felosztása.
4. Az igazgatóság és a felügyelő-bizottság felmentése.
5. Az igazgatóság indítványai.
6. A 31. §. értelmében netán benyújtott indítványok tárgyalása.
7. A szavazatszedő és jegyzőkönyvet hitelesítő bizottság megválasztása.
8. Négy igazgatósági tag megválasztása.

Figyelmeztetés. A mérleg és a felügyelő-bizottság jelentése az intézet helyiségében a jogosultak által megtekinthetők.

Alapszabályok kivonata.

6 §. Közgyűlésen való megjelenésre és szavazati joggal csak azon részvényes bír, ki az előző év végével, mint ilyen a részvénykönyvekben beírva volt és ha ezen részvények a megtartandó közgyűlés előtt elismervény mellett az intézetnél letéteményezve lettek.

Ezen elismervények egyuttal belépti jeggyel szolgálhatnak.

29 §. Közgyűlések alkalmával egyaránt minden részvényesnek egy szavazata van egy részvény után a 6 §. értelmében mindazonáltal 10 szavazatnál többet egyik egyleti tag sem összpontosíthat magában akár saját nevében akár mint meghívott.

Férjek, szülők nem szükségesnek külön meghatalmazást, gyámok azonban kinevezési okmányokat előmutatni tartoznak.

A szavazási meghatalmazásnak városhatóságilag hitelesíttetnek kell lennie.

Társulatok és jogi személyek jogosult előljárók (képviselek) által gyakorolják a szavazati jogot.

31 §. Oly tárgyak, melyek a meghívásban nem említettek, vagy oly önálló indítványok, melyek legalább 8 nappal a közgyűlés előtt az igazgató-tanácsához írásban kellőleg indokolva be nem adattak, a közgyűlésen nem tárgyalhatók.

Kelt Nyitrán, 1902. évi január hó 10. én.

Kováts József,
vezérigazgató.

Szappanosok figyelmébe!

Érsekujvárott a Komáromi-főúton (belváros) egy a szappan gyártásra berendezett ház szabadkézből eladó esetleg bérbe adható.
Érsekujvári Népbank.

Van szerencsém igen tisztelt ve-
vőimnek becses tudomására hozni,
hogy a városház sarkán eddig volt

→ fiók-cipő-üzletemet ←

beszünttettem, és Kalmár-utca 3. sz.
házban levő

főüzletemmel
egyesítettem.

Együttal bátorkodom becses ér-
tesítésükre adni, hogy a raktáromon
lévő saját készítményű cipőimet, az
üzlet túltömöttsége folytán, jutányos
áron árusítom.

Kiváló tisztelettel

2-2.

Csernyák József.

Jótállás mellett küld

literenként 2 korona áron

valódi

trencsényi

borovicskát

ifj. **Buchcár József**

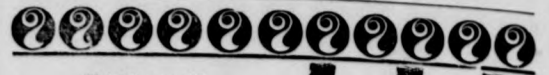
szeszes italok égetője

keresztény cég

Rovne,

Trencsén megye.

8-12.

„Védjegy.”

FERENCZ

pálinka (sósorszesz)

Vértess gyógyszerész
féle

használatban a leghatásosabb. —
Feltétlen tisztasága következté-
ben úgy külső, mint belső hasz-
nálatra mindenképp legjobban
alkalmas, különösen is a most
annyira kedvelt gyűrőmódszerre
(massage). Kétféle sikerrel hasz-
nálatik *kőszvény, csúsz, meghü-
lések ellen, hénulások, ficamok-
nál, gyulladás és kelésnél, to-
vábbá a fejbőr erősítésére, vala-
mint a száj tisztítására; belső-
leg gyomor-görcs, rosszullét, fej-
fájás stb. ellen. Katonákknak,
vadászoknak, turistáknak, levél-
hordóknak s általában sokat gyaloglóknak nélkülözhetetlen.*

Valódi csak a mellékelt **védjeggyel.** — Egy üveg
30 fillér, 1 és 2 korona. Kapható: *gyógyszertárakban,
drogueriákban, fűszerkereskedésekben.* — Nyitrán: *Cser-
nyák R. és Einzinger József és társa* utraknál, általában
ott hol plakátok a fenti védjeggyel láthatók, vala-
mint közvetlen:
4-50

Vértess L. Sas-gyógyszertárában, Lugoson.

FELTŰNŐ UJDONSÁG!

Delice

Minden hirdetés felesleges, a dohányzó
egyszer veszi és többé mást nem szíhat.

legjobb valódi francia

SZIVARKAPAPIR ÉS SZIVARKAHÜVELY.

SZUPERFOSZFÁTOT,

kénsavas kálit,

kénsavas ammoniakot,

Kovasavas kálit,

(dohánytrágyázásra)

Chilisalétromot,

Kainitot,

es egyéb műtrágyaféléket elismert kitűnő minőségben legolesóbban szállít a

„HUNGÁRIA” műtrágya, kénsav és vegyi ipar részvénytársaság

Budapest, V. Fürdő-utca 8.

Huszár István könyvnyomdája Nyitrán.

Dr. Dudek János beszéde

az autonómiai kongresszus jan. 13-ki ülésén.

Nagyméltóságú Elnök Úr!

Tisztelt Kongresszus!

Szavazatomat megindokolandó, hogy ne általánosságokban mozogjak, hanem egy konkrét alaphoz kössem beszédemet, a javaslatot védő vezető-szónoknak, Apponyi Albert grófnak beszéde nyomán indulok el.

Én e beszédben két részt különböztetek meg. Az egyikben ő excellenciája mélyreható fejtegetésekkel ismertette a jogokat, a melyek minket katolikusokat a három főkérdésben megilletnek. Ennek kapcsán tiszteletreméltó nyíltsággal kijelentette, hogy maga is azt látja, hogy ez a javaslat a bennünket megillető jogok teljességétől messze van. Elmondta azt is, egészen őszintén, hogy az ő tudomása szerint mi a kormánynak az álláspontja és ebből megérthettük azt, hogy a kormány, az ez időszertint kormány, nemcsak hogy az ő excellenciája által kifejtett és mindnyájunk által ismert jogok teljességéhez, hanem még ezen előttünk fekvő legújabb javaslatban foglalt árnyékjogokhoz sem hajlandó hozzájárulni. Apponyi beszédének ez a része történeti értékű marad mindenkoron.

Ettől a résztől azonban megkülönböztetem a másikat, a melyben ő az előtte fekvő tényekből magára a javaslatra és ezzel szemben elfoglalt álláspontjára a következtetést levonta, illetőleg ezt a javaslatot, a kormány által támogatott differenciák folytán még beállható módosítások mellett is, a mélyen t. kongresszusnak elfogadásra ajánlotta.

Én tisztelettel hajlok meg az ő meggyőződése előtt; de beszédének ezen részében őt nem követhetem. (Helyeslés.) Mert beszédének ez a része, mely ugyanazon szónoki diszszel ékeskedett, mint egész nagyszerű beszéde, nem győzött meg arról, hogy az általa elfoglalt és a helyzettel, melyet ő, úgy látszik, változhatatlannak tart, meg a körülményekkel igazolt álláspontja meghozná a katolikusoknak a megnyugvást. Beszédének ez a része nem győzött meg arról, hogy ez az előttünk fekvő javaslat megvetné azon biztos jogi alapot, amelyen a továbbfejlesztés csakugyan lehetséges volna.

E kérdésnek elbírálásánál igazán el kell vonatkoznunk minden politikai és személyi érdektől és el kell vonatkoznunk

az ügyes szónokok által pillanatnyira keltezt kedvező vagy kedvezőtlen hangulattoktól. Mi itt a történet ítélőszéke előtt állunk. Méltóztassanak figyelembe venni, hogy az, amit mi itt tervezünk, századokra kiható alkotás lehet, a melynek jó vagy rossz voltáért, az így szerzett vagy elvesztett jogokért, amelyeket azonban újra visszaszerezni nem lehet, utódaink fognak feleletre vonni s azokat számon fogják tőlünk kérni. És nem fogják nézni azt, hogy az ez időszertint kormánynak kedve mi volt; nem fogják azt nézni, hogy az érdeksoportosulás ellene vagy mellette milyen hangulatot volt képes kelteni, hanem azt fogják tekinteni, hogy autonómiánk ügyében 1848 óta 1901-ig egy rettenetes dekadencia állott be. (Ugy van! Ugy van!) Még az 1871-iki kongresszusi javaslat a maga teljességében körvonalazta az autonómiai szervezet jogait, addig a legújabb többségi javaslat nagyon is leszállt. Az a javaslat, mely előttünk fekszik, és amelyet a bizottság legújabbban beterjesztett, már a minimumnak sem nevezhető alapra szállott le, melynél az utódok azt fogják majd nézni, hogy kik is voltak azok, akik a katolikus jogokat feladták. Olyan kérdés ez tehát, amelynél minden politikai és személyi érdektől el kell vonatkoznunk, és azt csak a tények száraz mérlegelése alapján kell elbírálnunk, Lássuk tehát!

Apponyi letért a jogi alapról.

Ő excellenciája beszéde vége felé nagyon hangsúlyozta — és ezt mindnyájan helyesnek tartjuk — hogy az az autonómia, amelyet mi itt megalkotni hivatva vagyunk, nem az egyházjog, hanem a hazai közjog talaján nőtt ki. Én is ezt az állítását veszem kiinduló pontnak. Igenis, az az intézmény, az az ugynevezett autonómia vagy másodautonómia a katolikus egyházban, amelyet mi specialiter itt Magyarországon megalkotni hivatva vagyunk, speciális magyar fejlemény; de t. uraim, akkor én a konkluziót másképpen vonom le, kiindulva e jogtörténeti tényből. Ha t. i. ilyen természetű ez az autonómia, amelyet megalkotni hivatva vagyunk, ha az a hazai közjog alapján nőtt ki, akkor uraim, az az autonómia bennünket a törvény és nem a miniszter akarata szerint illet meg.

Rakovszky István: Ugy van! Az tiszta dolog!

Dudek János: Ha pedig a törvény szerint illet meg bennünket, akkor mi annak a tartalmát, annak a jogkörét nem az ez idő szertint miniszter akarata szerint tölthetjük ki, hanem kitöltjük azokat a törvény szerint, a törvény rendelkezései értelmében. (Ugy van! jobbfelől.) Ha mi kegyelmet keresünk, akkor én nem tudom hova jutunk; ha minékünk nincs törvényes alapunk, amelyen mi autonómiánk kereteit megállapíthatnánk, akkor kár volt már 1848-ban mozogni; mert uraim, az akaratok, de kivált a kormányakaratok annyifélek, ahányfélek a kormányok, ahányféle a miniszter. Méltóztassék jól mérlegelni azt az ultima ratiót, amely ő excellenciája beszédében szerepel, hogy ő belenyugszik ebbe meg ebbe a javaslatba, mert ennél többet a miniszter nem ad.

Előttünk állanak a történeti tények. Előttünk áll egy pár miniszternek kifejezett akarata, hogy láthassuk hát milyen is az a miniszteri akarat. Báró Eötvös József 1867. július 20-án Simor hercegprímáshoz intézett híres levelében, amelylyel akkor az autonómiai mozgalmak megindultak, amint mindnyájunk előtt ismeretes, a többi között ezt mondta: Az 1848-iki törvénycikknek, amely hazánkban a vallásfelekezetek egyenlőségét kimondja, nem lehet más értelme, mint az, hogy a katolikus egyház az autonómiának azon mértékével ruháztassék fel, amelyet az ország evangélikus egyházai élveznek. (Ugy van!)

Méltóztassanak, uraim, mérlegelni ezt a miniszteri akaratot! Micsoda mértéket állít ez fel az általunk megállapítandó autonómia tartalmának kitöltésére, jogkörének meghatározására nézve? Azt mondja, hogy a katolikus egyházat Magyarországon az autonómiának az a mértéke illeti meg, amelylyel az ország evangélikus egyházai bírnak. Ez egy miniszternek az akarata; egy örök emlékeztető és igazán liberális, a jogokat tiszteletben tartó miniszternek a nyilatkozata.

Rakovszky István: Aki maga is befolyt a 48-as törvények hozásába! (Igaz! Ugy van!)

Dudek János: Vagy vegyünk egy másikat minisztert! Csáky Albin gróf közok-

tatásügyi miniszter, amint szintén ismeretes a t. kongresszus előtt, egy ízben a képviselőház színe előtt odanyilatkozott, hogy ő kész minden pillanatban a katolikusoknak kiadni az egyetemi alapot. Uraim, ez egy részletkérdés, ez egy részletjogról való nyilatkozás, de ez is miniszteri akarat.

Már most, ha e két volt miniszternek a nyilatkozatát és a nyilatkozatban mutatkozó akaratát mérlegeljük s ha ehhez hozzámérjük Wlassics most az idén kifejezett és Apponyi gróf által itt körülvonálozott akaratát, vajjon milyen mértékkel akar ez nekünk mérni? Olyannal, hogy egyáltalában semmit sem akar adni. Az egyik miniszter azt mondotta, hogy az autonómiának azon mértéke illet meg minket, amelyvel az ország evangélikus egyházai bírnak. Ezt tudjuk, hogy milyen mérték; az a mérték az 1791: XXVI. törvénycikkben le van téve, amelyre támaszkodik a protestáns autonómia. Rendelkeznek tudniillik alapjaikkal; rendelkeznek iskoláikkal, rendelkeznek pedig a legintenzívebb módon; újabb időben a miniszter igyekezik ugyan ezt megszorítani, de a mérték ott van. Már most, ha Eötvös szerint ez a mérték illet meg bennünket és Wlassics egészen más mértékkel mér, akkor én Apponyi Albert gróf ultima ratiójába, hogy bele kell nyugodnunk, mert a miniszter nem ad ennél többet, bele nem mehetek. Hát ha jön egy másik miniszter, amint abból a három példából látjuk s annak megint más akarata lesz, az minden esetre csak jobb akarat lesz, mert a semminél kevesebbet nyújtani nem lehet. (Helyeslés és tetszés jobbról.) A miniszteri akarat tehát, amely szerint az autonómia tartalmát ezen előttünk fekvő új javaslatban kitölteni kellene, oly süppedékes talaj, a melyre én, t. kongresszus, rá nem léphetek.

A kormány eljárása különben teljesen érthető. Tudjuk mindnyájan, és ezt sem elmagyarázni, sem félremagyarázni nem lehet, mert a történeti tényekkel szemben nem állhat meg más kombináció; tudjuk, hogy az akkori kormány közvetlen az egyházpolitikai viták lezárása után hívatta össze a kongresszust, mert szüksége volt arra, hogy valamely formában megnyugtassa a katolikusokat.

Rakovszky István! Ugy van! Tökéletesen úgy van!

Dudek János: És akkor mindent ígért, hogy majd pótolják a katolikusokat ezzel meg ezzel. Azóta egypár esztendő elmúlt, mondjuk 5—6 esztendő. Az akkori nagy felindulás tényleg némileg csillapodott; lám, a csillapító szerre nincsen többé szükség, a miniszter most azt mondja, hogy nem ad többé semmit. (Igaz! Ugy van! Élénk tetszés és taps jobbról.)

De akkor hát miért is hívták össze az autonómiát? Tudvalevő, hogy a mi egyházunknak itt Magyarországon a helyzete, jogi viszonya, összes körülményei már 1848 óta, de nevezetesen 1895 óta,

az egyházpolitikai törvények végrehajtása óta, a magát felekezetlennek nyilvánító kormánnyal szemben teljesen tarthatatlannak. Ha mi ebbe a javaslatba belemennénk, a miniszter egy ügyes fogással, a jelen körülmények alkalmas kihasználásával, éppen ezt a jogtalan, minket a saját ügyeink feletti rendelkezésből kizáró mai helyzetet, amelybe az egyházpolitikai törvények folytán még inkább belekerültünk, velünk szentesítené akarná. (Ugy van! jobbról.) Ennek a mai rendezetlen helyzetnek a szentesítésébe pedig a magam részéről bele nem mehetek; én bele nem megyek abba a joglemondásba, melyet a javaslat felénk nyújtogat, mert a történet egykoron lesújtó ítéletet csapna arcunkba. (Helyeslés.)

Inferioritásba nem megyünk!

Tessék csak e javaslat tartalmát és az abban autonómiánk részére kimérni szándékolt jogkört összehasonlítani a protestánsok, a görögkeletiek, a szászok, az unitáriusok, szóval: a haza más felekezeteihez tartozó polgárok autonómiai jogkörével. Mi jön ki ebből az összehasonlításból? Az, hogy ezáltal elijesztő inferioritásba kerülne az a kilencszáz éves katolicizmus, amely itt munkált, amely a népet térítette, amely a magyart a kereszténységbe és ezáltal az európai népcsaládok kötelékébe bevezette, amely honalkotó és honfejlesztő munkát végzett akkor, amikor ezek a felekezetek még csirájukban sem léteztek. (Ugy van jobbról.) És ők most azoknak a jogoknak örvendenek, amelyeket meghoztak a protestánsoknak az 1791-ki, a görögkeletieknek az 1848-ki és 1867-ki törvények. De sőt többet mondok, a legújabb, a felekezetleniségről szóló törvény a még behozandó, az országba még ezután beinvitálendő felekezeteknek minden jogot előre megállapít. Mi pedig, akik nem vagyunk tegnapiak, akik mindig szolgáltuk a hazát, akik ezt a szolgálatot csak fokozottabb mértékben igérjük a jövőre, e javaslat folytán oly elijesztő inferioritásba kerülnénk, hogy nem is tudok e helyzet lehetőségére gondolni; de kivált nem gondolhatok arra, hogy az én katolikus szavazatommal ez a helyzet szentesíttessék. (Zajos helyeslés és taps jobbról.)

Tessék csak az ebben a sovány javaslatban nyújtott jogkört összehasonlítani az erdélyi katolikus testvéreinknek tényleg gyakorolt autonómiai jogkörével! Mi ezekkel szemben nemcsak inferioritásba kerülnünk, de — fogadjuk el mi csak egyszer ezt a kontemplált és jogoktól kifosztott javaslatot — az a kormány, amely ma az egész világon uralkodó eszmeáramlatok folytán az állami mindenhatóság felé törekszik, egy alkalmas pillanatban arra a gondolatra jöhet, hogy majd az erdélyi katolikusok jogait is megnyirbálja, hogy ezen ürügy alatt az összes magyar katolikusok jogait egyenlőkké tegye.

Györffy Gyula: Már foglalkozott is vele!

Dudek János: A történeti tények egész sora áll tehát előttünk, hogy ne a pillanat hatása után induljunk, hanem tanulmányozva és — amint ő excellenciája Apponyi gróf az ő tiszteletreméltó nyilatkozatában mondotta — lelkiismeretesen ves-sük össze magokat a tényeket! 1848 óta a tanulságoknak egész sora áll rendelkezésünkre, a tények oly halmaza, hogy a mi elhatározásunk nem is lehet kétséges. Hiszen tekintsük csak az 1871-iki javaslatot, amely csak úgy duzzad a jogoktól! De tekintsük a mostani javaslatot is, az elsőt, mely nem többé az 1871-iki jogokkal megrakott javaslat, de amelyben mégis megvan legalább a jogfentartás! Most még ezt a jogfentartást is törölni akarják. Hát haladhatunk-e mi így lefelé?

Hol a kuruc katolicizmus?

Nem mehetek bele ebbe a javaslatba t. kongresszus; megmondom a másik okát is. Én az eddig itt hallott, megnyugvó nyilatkozatokon kívül nem vettem észre, hogy pl. az, akit rendkívül nagyra becsü-lök, Apponyi Albert gróf, ennek a nagy katolikus érdekek, ennek az autonómiának az érdekében csak valaha is alkalmazott volna valamit, illetékes helyen, — én legalább nem hallottam — abból a *kuruc katolicizmusból* (Ugy van! jobbról), a melyre ő nem oly régen, ha jól emlékszem, a Szent-Imre-egyesület ünnepén, a katolikus egyetemi ifjuságot oly fényes dikcióval lelkesítette.

Rakovszky István: Ugy van!

Dudek János: Én nem látom azt, t. kongresszus, hogy ennek a kongresszusnak az a nagy tudású jogásza, a kinek a katolikus alapok jogi természetéről szóló alapos művét két évvel ezelőtt itt kézhez vettük, (Felkiáltások jobbról: Günther!) hogy ő a jog érdekében, amelyet oly nagy tudással kifejtett, itt vagy másutt felemelte volna tiltakozó szavát a miniszter szűkkeblűségével szemben.

Günther Antal dr.: Meg fogja mondani a magáét!

Dudek János: De tovább megyek, mélyen tisztelt kongresszus! Vannak még más erős elokvenciájú előkelőségeink is. Itt van pl. az az előkelő férfiú, aki két év előtt itt e helyen az erdélyi katolikus autonómiát mintaképpül állította fel, amidőn én ezen motívum alapján szavaztam. (Felkiáltások jobbról: Schlauch!) Én nem hallottam, hogy ezek az előkelőségek erős akciót fejtettek volna ki a katolikus jogok érdekében Uraim, ezek mind tartalékban lévő erők; ezt én mind tartaléktökének tekintem a katolikus erők gyűjteményében. Ezekről még hatást várok. Ime, éppen az imént, Sághy ő méltósága beszéde közben, ugyancsak ő excellenciája, Apponyi Albert gróf megjegyezte, hogy a miniszternek első memorandumától az újabb hiteles feljegyzések már is különböznek, hogy javulást jelentenek.

Csernoch János: Nem, semmiben!

Dudek János: Én ugyan nem tudom de ha úgy van, akkor egyet következtetek a dologból: azt, hogy az a miniszter javulni is képes és a katolikus jogok érdekében jóakaratra is lehet őt birni. Ha ez így van, akkor...

Rakovszky István: *Akkor javítsuk tovább!* (Derültség.)

Dudek János: Igen, akkor javítsuk tovább! Ha az illetékes tényezők a történelem elismerésével számolnak és nem az idő szerinti kormányok vagy egyes ma élő emberek jó vagy rossz kedvével, de a történelem előtt akarnak maguknak a katolikus küzdelemmel szerzett, katolikus érdemeikből épült monumentumot állítani: akkor ezt az eddig általuk működésbe nem hozott tartalékerőt használják fel és akkor az a miniszter is az állítólagos javulás útján, gondolom, nem mondta ki az utolsó szót.

Nem azt mondom én, tekintve a jelen nehéz helyzetet, hogy aut Caesar, aut nihil. Jeleztem én ezt a huszonhetes bizottság többségi javaslatának elfogadásával, amelyben ugyan nem foglaltatnak az 1871-iki javaslat jogai, de legalább jogfentartás foglaltatik. De amidőn én most, a körülmények és az okosság által indítva, mindent nem sürgetek, azért a nihil-t sem fogadhatom el.

Ha pedig arra a bizonyos középutra lépünk, hogy most a kezeléssel, az ellenőrzéssel megelégszünk, de jogainkat fentartjuk: mivel mi intézményt akarunk létesíteni, mivel intézményesen akarunk intézkedni a mi dolgainkról és nem holmi, nem tudom, mellékiratok útján, akkor ezt a jogfentartást magában a szervezetben kell kifejezésre juttatnunk, nem pedig másutt. (Helyeslés jobbról.) Ez megvolt abban a régi javaslatban mindjárt az első szakaszokban; a huszonhetes bizottság pedig arra volt kiküldve, hogy egyeztesse a két javaslatot és esetleg az elvek, — nem jogok — de az elvek körül hiányosan történt fogalmazást javítsa ki; a bizottság azonban nekünk erre most olyan javaslatot nyújtott be, amely nemcsak hogy azokat a jogokat törülte, hanem amely egészen kivetkőztette az eredeti javaslatot a maga jogi jellegéből, jogi értékéből. Én nem tudom, hogy a huszonhetes bizottság újabb tárgyalásai milyen alapon indultak meg, de ezt a mostani javaslatot, úgy, amint van, sem a multkori határozatunknak megfelelőnek, sem autonomiánk számára alapvetőnek nem tarthatom.

Jogfeladásra csábítanak.

Ennek folytán nem mehetek bele ebbe a javaslatba főleg azért, mert ezzel a javaslattal, amelyet most előkészítettek, tényleges jogfeladás terére lépünk. (Ugy van! jobbról.) Méltóztassék csak összevetni az előttünk fekvő tényeket! Azok a legjobb alap az elbírálásra. Hát miért kellett a miniszter kívánatára azokat a jogfentartó nyilatkozatokat a régi szervezeti javaslatból kitörölni és mellékiratba foglalni?

(Ugy van! jobbról.) Hiszen annak a mellékiratnak, a melyben az a klasszikus kidolgozásu jogtörténeti okmány van, amelyet Apponyi gróf szerkesztett, nem tudom, mi lehet jövőre a joghatálya. Az az okmány t. i., ahol az állítólagos jogfentartás történt: az a huszonhetes bizottság jelentése az országos katolikus gyűléshez; előttünk, lehet, hogy kötelezi a huszonhetes bizottságot, de én nem tudom, más előtt kötelező-e és főleg kötelező-e az a kormányra nézve? Állíthatom, hogy nem. De akármi legyen a dologban, ha az a két forma: a szervezeti javaslatban foglalt jogfentartás és ez a másik forma — a jelentés — egyenlő joghatályú volna, akkor miért kívánja a javaslatból törölni a miniszter?

Rakovszky István: Tiszta logika.

Dudek János: Tehát még sem lehet a két formának ugyanaz a joghatálya! Éppen azért ha intézvényes szervezetet akarunk alkotni, tegyük bele dolgainkat a szervezetbe, nem pedig a mellékiratba! (Igaz! Ugy van! jobbról.)

Azután miért kívánja a miniszter onnan, ahol az egész szervezetnek a sulypontja van, az igazgató-tanács köréből kivenni az összes, igazi jogokat involváló rendelkezéseket, az alapok, a költségvetés, a zárószámadás, az iskolák körül? Azért-e, hogy jogainkat jóakarattal visszaadja, vagy pedig azért, hogy a jelen, minden befolyásunkat kizáró helyzetünket velünk szentesítse? Én azt gondolom, az utóbbi akarja. Nem is értem, mélyen t. kongresszus, hogy hogyan állíthatnak ellenkezőt ily mély ítéletű térfiak, főképpen, amikor mindnyájan tudjuk azt, hogy a kisebb-nagyobb társulatokban is az ilyen társulatnak a működését mindig az ő szervezeti szabályai állapítják meg és nem holmi mellékiratok.

Azt mondják, hogy mi majd fejleszthetjük jogainkat. Próbálja csak meg — és ennek bizonyítását bátran a jövőre háritom — próbálja csak meg majd az ezen szervezeti szabályok alapján megalkotott igazgatótanács a maga jogait bármiben is kiterjeszteni. Majd rácsitálják magát a szervezeti javaslatot és azt mondják majd: Ott vannak az erről szóló szakaszok, úgy tegyenek és nem másképp, mert, hogy ezzel a nagyon prózai kifejezéssel éljek — „majd rákoppintunk az ujjaitokra, csak próbáljatok tovább!” (Ugy van! jobbról.) Azután hol, minél fog kezdődni az a jogfejlesztés? Igen, megkezdődhetik az, legalább theóriában ott, ahol megvan erre az alap, legalább a szervezetbe magába foglalt jogfentartó nyilatkozatban. De ha a jogfentartást a szervezetben törölöm, ha oly rendelkezéseket teszek, mint ez az új javaslat, akkor elvontam a konkluzió alapját, magam rontottam le az alapot, amiből az a jogfejlesztés, az a bővítő rendelkezés később kiindulhatna.

Apponyi gróf gyönyörű szép beszédében egyet találtam, ami sulylyal bírhat és ami, ugyilátszik, a kongresszus sok tag-

jára igen előnyös, igen jó hatással volt a javaslat érdekében: az, hogy ő azt mondja, figyelmét fordítva a hitközségi szervezetre, hogy ime, a püspök urak tudják, hogy ezen szervezet elfogadása által mennyit nyer a nevelés, nevezetesen — és ezt színezte ő ki, illetőleg ezt emelte ki — a tanítói fegyelmi eljárás. Ez igaz; de az ilyen sporadikus jelenségekben beálló javulásért rengeteg magas árt követelnek, midőn ezt a javaslatot velünk elfogadtatni akarják. Ne tereljék el figyelmünket a fődologról az alsó szervezetekre, a hitközségi szervezetekre. Hiszen nem ezek hiánya a mi legfőbb bajunk; hanem ott felfelé, az igazgató-tanács jogainak megállapítása által történhetik meg bajaink orvoslása. (Élénk helyeslés jobbról.) Hiszen az 1848-iki első petíció, amelylyel akkor is úgy bántak el, mint most velünk, hogy „elkészt” és két napra rá jöttek a szerbek és azok meg nem késtek el, az a petíció is — mondom — főjogokon kezdte. Hitközségeket most is szervezhetünk. Azért helyezük a fősulyt — és ha igazán akarjuk a dolgot, ettől ne engedjük magunkat eltérítettetni — az igazgatótanács jogkörének szervezésére. Ott van az autonomia sulya. Ott orvosolhatjuk mi jelen bajainkat az állammal szemben. Ott vannak az alapok körüli rendelkezések, ott vannak az iskolák, ott van befoglalva a főpap-jelölési jog. Tehát ne beszéljünk első sorban az alsóbb szervezetekről! Hiszen mi azokon más módon is segíthetünk, ha a régiebb javaslatot vesszük, ott is van ez a hitközségi szervezet; ne ezzel argumentáljunk, az egyházközségi szervezetben beallható előnyökkel, amidőn a katolikus autonomiának magasabb jogkörét akarjuk statuálni!

Ha azonban már a katolikus autonomiának alsóbb szerveiről, a hitközségről és annak jogköréről van szó, felhívom a mélyen t. kongresszus figyelmét arra, hogy igen fontos érv kínálkozik éppen abból a jelen javaslat ellenzésére. Ott fenn, ezen javaslat szerint, az igazgatótanácsnak nincs joga. Az, ami valamit jelent, ami a népeket összecseszíti, az az egyházközségi szervezet. És annak is mi jogot ad? Kibővített iskolaszéket, ami most is megvan. De mit ad különösen? Azt a jogot, hogy adót vethet ki magára. (Derültség.) Figyelmeztetek mindenkit erre a dologra, amely az egész szervezetre jellemző, hogy ott fenn jogokat nem nyerünk, itt lent pedig a népet az adófizetésre akarják szorítani, ebből oly bajok támadhatnak, amiért kár lenne az egész szervezetet megalkotni. (Élénk helyeslés jobbról.) Hát ha onnan akar Apponyi gróf a jelen javaslat mellett érveket felhozni, akkor én teljes meggyőződéssel onnan argumentálok ellene; mert előre látom a helyzetet, amely be fog következni, ha a szervezetben az igazgató-tanács jogkörére, nevezetesen az alapokra és iskolákra vonatkozó legalább azok a rendelkezések nem maradnak meg, amelyek a multkori

többségi javaslatban benne vannak. Hiszen akkor igazán nincs tartalma az egésznek. Vagy azt gondolják, hogy össze fog jönni az igazgató-tanács ezekért a célokkért, amelyek az új javaslatban vannak? Ki fog költeni akkor, és miért költene? Ezért ugyancsak nem volna érdemes egy fillért is az utazásra áldozni.

Az egyházközségek, a hitközségek szervezése folytán, ha a tanítói fegyelmi ügyekben bekövetkeznék is valami előny, ez lehetséges, de ez különben oly ritka eset, hogy jó püspök, jó esperes mellett alig fordulhat elő (Ugy van! jobbról.) Ezért ugyan kár volna a 150 és nem tudom hány szakaszból álló szervezetet megalkotni, ha semmi más előnyt nem vívhatunk ki autonomiánk számára. (Ugy van! jobbról.)

Ellenben mi ennek az új, előttünk fekvő javaslatnak elfogadásával teljesen feladnók azt a nagy célt, amelyért 1848 óta az autonómiai küzdelmek folynak; és a történelem ítélőszéke előtt mi lép-nénk arra a legalsóbb lépcsőre, ahol a történet így mutatna be bennünket: voltak lelkes elődök 1848-ban, akik kitűzték a zászlót; azután jöttek gyenge utódaik, akik meghunyászkodtak és eljutottak a legujabb javaslatig. (Ugy van! jobbról.)

Szavazzunk ellene.

T. kongresszus! Ezt a mi helyzetünket és azt a módot, amint most ezt a javaslatot el akarják fogadtatni velünk, illusztrálja egy példa, amelyet az urak közül bizonyosan sokan hallottak. Szokás az embereket vallási, valamint faji karakterek, jellemeik szerint megkülönböztetni. Azt mondják: ez nyakas kálvinista, ez kétszínű lutheránus, ez meg meghunyászkodó katolikus. Évek előtt történt, hogy a képviselőházban ezek az egyházi vagyoni szóba kerültek és akkor ott a kuruckorszak kálvinista történése, Thaly Kálmán azt mondotta: »No, ha a mienkhez merne nyúlni valaki, akkor vasvillával megüünk neki!« Nos, méltóztassék ezzel szemben némely kongresszusi katolikusaink eljárását e javaslat körül szemügyre venni! Ugy járnak el, mintha mondanák a miniszternek: »Kérem alássan, én csak katolikus vagyok!« Hol van itt az akció? Hol van itt a buzgóság? Ugyan mit fejtettünk ki...

Rakovszky István: Hol van a kurucvér?

Dudek János dr.: Ugyan kérem, mit fejtettünk ki a miniszterrel szemben ezen katolikus autonómia érdekében? (Élénk

tetszés.) Hol jegyzi azt fel a történelem? A t. kongresszus pedig ne feledkezzék meg a történelem tanúságairól. A felekezeteknek van autonómiájuk, de azt gondolják, hogy az úgy meghunyászkodva jött létre? Az százados harcoknak, legalább jogi harcoknak eredménye, úgy, hogy az ember tisztelettel néz reájuk, mert nem sült galamb repült a szájukba, hanem összetartva, küzdve, kiküzdve a jogot, nem a miniszteri akaratot tűzve maguk elé, hanem a jogot és ezért a jogért jó és rossz időben harcolva jutottak oda, hogy elmondhatjuk, hogy ma nekünk példányképpül szolgálhatnak. (Igaz! Ugy van!) Mi hol harcoltunk, hogy már letesszük a fegyvert? Hisz még nem is harcoltunk és már fáradtak vagyunk? (Élénk tetszés.)

Azért tisztelve minden más ellenkező meggyőződést, ezek alapján, ezen történeti és közvetlenül szemeink előtt álló tények alapján, a nagy katolikus érdekek tekintetéből, lelkiismeretem és a történet nevében arra kérem a t. kongresszust, hogy számoljon a jövővel, ne lépjen a jogfeladók sorába és éppen ezért velem együtt ezt az előttünk fekvő javaslatot ne fogadja el. (Hosszantartó élénk helyeslés, éljenzés és taps. A szónokot számosan üdvözlük.)

